

За више информација или наручивање публикације контактирајте:
Институт за интелектуалну својину Босне и Херцеговине

Адреса:

(сједиште) Краља Петра Крешимира IV 8а, 88000 Мостар, БиХ

Тел: +387 36 334-381 / +387 36 334 382

Факс: +387 36 318-420

e-mail: mostar@ipr.gov.ba

Адреса:

(испостава) Хамдије Ђемерлића 2/7, 71000 Сарајево, БиХ

Тел.: +387 33 652 765

Факс: +387 33 652 757

e-mail: sarajevo@ipr.ba

Адреса:

(испостава) Улица Бана др. Лазаревића и Васе Пелагића, 78000 Бања Лука, БиХ

Тел.: +387 51 218 312 / +387 51 218 532

www.ipr.gov.ba

Свјетска организација за интелектуалну својину (WIPO)

Адреса:

34, chemin des Colombettes

P.O. Box 18

CH-1211 Geneva 20

Switzerland

Тел.: +41 22 338 91 11

Факс: +41 22 740 18 12

e-mail: wipo.mail@wipo.int

Координацијска канцеларија у Њу Јорку

Адреса:

2, United Nations Plaza

Suite 2525

New York, N.Y. 10017

United States of America

Тел.: +1212 963 6813

Факс: +1212 963 4801

e-mail: wipo@un.org

Посјетите **WIPO-ов** website:

<http://www.wipo.int>

и наручите из WIPO-ове електроничке књижаре:

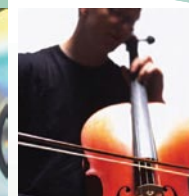
<http://www.wipo.int/ebookshop>

WIPO Publication No. 918 SV2 (Serbian) ISBN 978-92-805-1787-3

Едиција
„Примјена интелектуалне
својине у пословању“

Број

4

КРЕАТИВАН ИЗРАЗ

Увод у ауторско и сродна
права за мала и средња
предузећа

Свјетска
организација за
интелектуалну
својину

Увод

Ово је четврти приручник из едиције „Примјена интелектуалне својине у пословању“. Приручник даје увод у ауторско и сродна права за руководиоце у фирмама и предузетнике. У њему су једноставним језиком објашњени, углавном они аспекти ауторског права и праксе који утичу на пословне стратегије предузећа.

Традиционално, предузећа која се баве штампарском дјелатности, издаваштвом, музиком и аудио-визуелним дјелима (филм и ТВ), рекламом, комуникацијама и маркетингом, занатством, ликовном и извођачком умјетности, дизајном и модом, као и радио-телевизијским емитовањем, у свом пословању зависе од ауторског и сродних права. Током посљедње двије деценије софтвер, мултимедија и све привредне дјелатности које се заснивају на дигиталној садржини, било на Интернету или другдје, почели су да се ослањају на дјелотворну ауторскоправну заштиту, поготово од када је наступила револуција у домену дигиталне забаве и маркетинга. Резултат тога је да ће током типичног радног дана, у већини предузећа, пословни човјек или запосленик бити у прилици да ствара или користи материјале који су заштићени ауторским и сродним правима.

Циљ овог приручника је да помогне нарочито малим и средњим предузећима да:

- разумију како да заштите дјела која створе или на која имају ауторско право;
- извуку највише из свог ауторског, односно сродног права и
- избјегну да повриједи туђе ауторско или сродно право.

Приручник може да буде израђен у верзији посебно прилагођеној држави у којој се објављује путем сарадње с државним институцијама и локалним партнерима, који се слободно могу да обрате WIPO-у како би добили примјерак смјерница за прилагођавање.

Kamil Idris,
генерални директор WIPO-а

Садржина

	Страница
1. Ауторско и сродна права	3
2. Обим и трајање заштите	8
3. Заштита ваше оригиналне творевине	24
4. Право својине на ауторском праву	31
5. Корист од ауторског и сродних права	35
6. Коришћење дјела других носилаца права	44
7. Остваривање ауторског права	52

1. АУТОРСКО И СРОДНА ПРАВА

Шта је ауторско право?

Ауторско право обезбјеђује ауторима, композиторима, рачунарским програмерима, дизајнерима интернетских страница и другим ствараоцима правну заштиту за њихове књижевне, умјетничке, драмске или друге творевине које се уобичајено називају “дјело”.

Ауторским правом штити се широк дијапазон оригиналних дјела, као што су књиге, часописи, новине, музичка дјела, слике, фотографије, скулптуре, архитектонска дјела, филм, рачунарски програми, видео-игрице и оригиналне базе података (види детаљан попис на стр. 8).

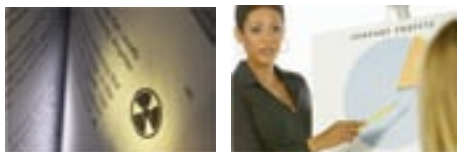
Ауторско право даје аутору, односно ствараоцу дјела разнолик **пакет искључивих права** на свом дјелу током ограниченог, али прилично дугог временског периода. Ова права омогућују аутору да на различите начине **контролише економско искоришћавање** свога дјела и да за то наплати накнаду. Ауторско право, такође, обезбјеђује **“морална права”**, која, између осталог, штите углед и част аутора.

Ауторско право и бизнис

У већини привредних субјеката неки облици њиховог пословања заштићени су ауторским правом. Примјери тога, између осталих, јесу: рачунарски програми или софтвер, садржина на интернетским страницама, каталози производа, билтени, упутства за употребу или приручници за коришћење машина или производа широке потрошње, приручници за кориснике, поправку или одржавање разних врста опреме, графика и текст у литератури која се односи на производ, графика и текст на етикетама или амбалажи, маркетиншки и оглашивачки материјали на папиру, рекламним панелима, интернетским страницама итд. У већини земаља ауторским правом се, такође, обезбјеђује заштита за скице, цртеже или дизајн произведену робу.

Шта су сродна права?

“Сродна права” су права интерпретатора, произвођача фонограма и емитера. У неким земљама, као што су Сједињене Америчке Државе и Велика Британија, ова права су, једноставно, укључена у ауторско право. Друге земље, као што су Њемачка и Француска, ова права штите у склопу посебне категорије права која се назива “сусједна права”.

Приручници за одржавање и презентације заштићени су ауторским правом

Постоје три врсте “сродних права”:

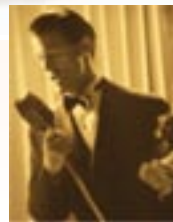
- Права **интерпретатора** (нпр., глумца, музичара) на њихове интерпретације. Она укључују извођење уживо постојећег умјетничког, драмског или музичког дјела, или рецитовање или читање уживо постојећег књижевног дјела. Извођено дјело не мора претходно бити записано ни у једном медију или облику, а може бити у јавном домену или заштићено ауторским правом. Интерпретација може бити и импровизација, оригинална или на бази постојећег дјела.
- Права **произвођача звучних записа** (или “фонограма”) на њихове записе (нпр., компакт-дискове) и
- Права **емитера** на њихове радијске и телевизијске емисије које се емитују бежично, а у неким земљама и права на емитовање дјела путем кабловских система (тзв. кабловски пренос). (За више детаља о сродним правима види стр. 17.)

Ауторским и сродним правима штите се дјела различитих категорија носилаца права. Ауторским правом се штите дјела самих аутора, а сродна права јемче се одређеним категоријама појединаца или привредних субјеката који имају значајну улогу у извођењу, саопштавању или

стављању на располагање јавности дјела **која могу, али и не морају, бити предмет заштите ауторским правом.**

Примјер: У случају пјесме ауторским правом се штите музика композитора и ријечи аутора текста. Сродна права би се односила на:

- Извођење музичара и пјевача који изводе пјесму;
- Звучни запис произвођача фонограма који обухвата ту пјесму и
- Емисију произвођача и емитера, која садржи ту пјесму.

Који је значај ауторског и сродних права за вашу привредну дјелатност?

Ауторским правом се штите књижевни, умјетнички, драмски и други стваралачки елементи производа или услуге, што даје могућност носиоцу ауторског права да спријечи да те оригиналне елементе користе други. Ауторско и сродна права дају могућност привредном субјекту:

- **Да контролише комерцијално коришћење оригиналних дјела,** као што су књиге, музика, филмови, рачунарски програми, оригиналне базе података, огласи, садржина на интернетским страницима, видео-игрице, звучни записи, радијски и телевизијски програми или било која друга дјела која задовољавају критеријуме оригиналности. Дјела која су заштићена ауторским и сродним правима не смију да умножавају или користе у комерцијалне сврхе друга лица без претходне дозволе носиоца права. Захваљујући таквој искључивости у коришћењу ауторског и сродних права, заштићена дјела омогућују привредном субјекту да стекне одрживу конкурентску предност на тржишту.
- **Да остварује приход:** Као и сопственик имовине, титулар ауторског и сродних права на неко дјело може да користито дјело, прода га, поклони или остави у наследиство. Постоје различити начини да се ауторско и сродна права комерцијализују. Једна могућност је да се направи и прода више примјерака дјела заштићеног ауторским и сродним правима (на примјер, фотографије);

друга је да се ауторско право прода (пренесе) на друго лице или привредни субјекат. На крају, трећа - и најчешће бирана могућност – јесте да се одобри лиценца, тј. да се другом лицу или привредном субјекту дозволи да користи дјело заштићено ауторским правом уз плаћање одговарајуће накнаде, у складу са споразумно утврђеним условима (види стр. 36).

- **Да прибави средства:** Привредни субјекат који посједује имовину у виду ауторског и сродних права (нпр., портфељ који обухвата права дистрибуције за одређени број филмова) може да позајми новац од финансијске институције користећи такав скуп права као јемство, тако што ће инвеститорима и зајмодавцима дозволити право залога у односу на та права.
- **Да покрене поступак против повредиоца права:** Ауторско право омогућује носиоцима права да покрену поступак пред судом против било ког лица које повриједи искључива права носиоца ауторског права, и у том поступку захтијевају накнаду материјалне штете, као и уништавање предмета повреде, те наплаћивање адвокатских тарифа. У неким земљама повредиоци ауторског права који су ту повреду починили намјерно подлијежу кривичним санкцијама.
- **Да користи дјела других носилаца права:** Коришћењем дјела заштићених ауторским и сродним правима других титулара у комерцијалне сврхе може да се повећа вриједност или дјелотворност вашег пословања, укључујући и јачање имиџа. На

примјер, утисак клијента о ресторану, бару, продаваоници или о ваздушном превознику је бољи ако се, док користи услугу или се налази у пословним просторијама, пушта музика. У већини земаља за овакво коришћење музике потребно је претходно прибавити дозволу носилаца ауторског и сродних права у форми дозволе за коришћење те музике за конкретну намјену. Разумијевање ауторског и сродних права ће вам помоћи да тачно знате када је потребна дозвола и како да је прибавите. Прибављање дозволе од носилаца ауторског, односно сродних права, за коришћење његовог дјела за неку конкретну сврху често је најбољи начин да избјегнете спорове који би могли да прерасту у дуге, неизвјесне и скупе поступке пред судом.

Већина привредних субјеката штампа брошуре или објављује огласе који се базирају на материјалу заштићеном ауторским правом

Како прибавити ауторско и сродна права?

Готово све земље широм свијета имају један или више националних закона који уређују ауторско и сродна права. Пошто међу законима о ауторском и сродним правима различитих земаља постоје значајне разлике, препоручује се да консултујете релевантне националне законе о ауторском, односно сродним правима, односно тражите правни савјет од компетентног стручњака, прије него што донесете било какву кључну пословну одлуку у вези с ауторским, односно сродним правима.

Велики број земаља је потписао неколико значајних **међународних уговора** на основу којих је, у доброј мјери, извршена хармонизација у погледу нивоа заштите ауторског и сродних права у различитим земљама. Захваљујући томе, у веома великом броју земаља омогућено је да дјела имају ауторскоправну заштиту **без икаквих формалности или захтјева у погледу регистрације**. Попис главних међународних уговора дат је у Анексу III.

Да ли постоје друга правна средства за заштиту оригиналних творевина?

Зависно од врсте дјела, а с циљем заштите својих пословних интереса, можете да користите једно или више од сљедећих права интелектуалне својине:

- **Жиг.** Жиг обезбјеђује искључиво право на одређени знак (ријеч, лого, боју или њихову комбинацију), што омогућава да се производ једног привредног субјекта разликује од производа неког другог.
- **Индустријски дизајн.** Искључиво право на украсне или естетске одлике одређеног производа може да се оствари заштитом индустријског дизајна, која је у неким земљама позната и као “патенти за дизајн”.
- **Патент.** Патентом може да се заштити проналазак који испуњава критеријуме новости, инвентивног нивоа и индустријске примјенљивости.
- **Повјерљиве пословне информације** које имају комерцијалну вриједност могу бити заштићене као пословна тајна уколико њихов ималац предузме разумне кораке да такве информације задржи као повјерљиве или тајне.

- **Закони о нелојалној конкуренцији** могу вам омогућити да покренете поступак против нелојалног пословног понашања конкурената. Заштита на основу закона о нелојалној конкуренцији често може да пружи и неке додатне мјере заштите од копирања разних особина производа ван онога што омогућују појединачна права интелектуалне својине. Ипак, уопштено говорећи, заштита у складу са законима који уређују појединачна права интелектуалне својине јача је од заштите коју пружају уопштени национални прописи против нелојалне конкуренције.

Понекад се за заштиту дјела која задовољавају критеријуме оригиналности користи низ права интелектуалне својине (истовремено или у слиједу). На примјер, Мики Маус је заштићен ауторским правом и правом печата. © Disney Enterprises Inc. Коришћено уз дозволу The Walt Disney Company

2. ОБИМ И ТРАЈАЊЕ ЗАШТИТЕ

Које се категорије или врсте дјела штите ауторским правом?

У већини земаља историја ауторског права показује постепено проширивање врста дјела која се њиме штите. Иако национални закони о ауторском праву, углавном, не садрже коначан попис дјела, ипак, садрже низ категорија дјела које су често широке и доста флексибилне. Категорије или врсте дјела заштићене у већини земаља укључују:

- Књижевна дјела (нпр., књиге, часописи, новине, техничка документација, приручници са упутствима, каталози, табеле и компилације књижевних дјела);
- Музичка дјела или композиције, укључујући компилације;
- Драмска дјела (укључују не само позоришне комаде него и, на примјер, програм обуке за продајну дјелатност забиљежен на видео-касети);
- Умјетничка дјела (као што су карикатуре, цртежи, слике, скулптуре и компјутерска графика);
- Фотографска дјела (на папиру и у дигиталном облику);
- Рачунарски програми и софтвер (види уоквирени текст на стр. 9);
- Неке врсте база података (види уоквирени текст на стр. 11);
- Мапе, глобусе, графиконе, дијаграме,

- нацрте и техничке цртеже;
- Огласе, комерцијални штампани материјал и етикете;
- Кинематографска дјела, укључујући игране филмове, телевизијске забавне емисије и програме на Интернету;
- Мултимедијалне производе (види уоквирени текст на стр. 24) и
- У неким земљама дјела примијењене умјетности (као што су умјетнички накит, зидне тапете и теписи) (види уоквирени текст на стр. 14).

Ауторским правом штите се **штампана дјела**, као и дјела креирана на **електронском или дигиталном медију** или на тим медијима похрањена. Чињеница да се дјело које је у дигиталној форми може читати једино помоћу компјутера - зато што се састоји само од јединица и нула - не утиче на његову заштиту ауторским правом.

Мапе

Музика и видео

Заштита компјутерских програма и софтвера

С дигиталног становишта, нема апсолутно никакве разлике између текста, звука, графике, фотографије, музике, анимације, видеа... и софтвера. Међутим, једна битна разлика раздваја компјутерске програме од свега осталог. Док су текст, звук, графика итд., према својој природи, углавном **пасивни**, програми су, за разлику од њих, у суштини, активни. У том смислу води се велика расправа о томе да ли је закон о ауторском праву погодан за заштиту компјутерских програма.

У пракси постоји много начина да се заштите различити елементи компјутерског програма:

- Ауторским правом се штити оригинални израз аутора у неком компјутерском програму као “књижевно дјело”. Изворни кôд, дакле, може да се посматра као књижевно дјело читљиво за човјека, које изражава идеје софтверских инжињера који су га креирали. Инструкције читљиве за човјека (изворни кôд) нису једине које се сматрају књижевним дјелом или “писаним изразом” него се њима сматрају и бинарне, машински читљиве инструкције (машински језик), те су и оне заштићене **ауторским правом**. Међутим, економска вриједност машинског језика заштићеног ауторским правом проистиче директно из функционалних циљева омогућених софтвером. Машински језик је оно што омогућава

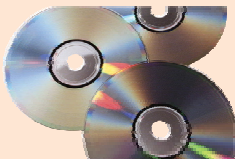
функционисање компјутера, то је оно што се дистрибуише јавности у облику софтвера доступног у малопродаји. Вријеме у које се софтверски производ ставља у продају има велики значај на тржишту за малопродајни софтвер. Наиме, произвођачи софтвера имају ограничен период у ком могу да остваре предност у односу на конкуренцију. Ауторско право продужава тај период предности на цјелокупно вријеме трајања заштите, давањем ауторима искључивих права на производњу изведених дјела.

- У неким земљама функционални елементи компјутерских програма (тј. проналасци који се односе на компјутерске програме) могу да се штите **патентом**, а у другим земљама све врсте софтвера изричито су искључене из патентне заштите.
- Уобичајена комерцијална пракса је да се, осим заштите обезбијеђене ауторским правом, изворни кôд компјутерских програма чува и као **пословна тајна**.
- Одређене карактеристике компјутерских програма, као што су иконице на екрану компјутера, у неким земљама могу бити заштићене као **индустријски дизајн**.
- Уговор, у складу с правилима **уговорног права**, остаје главни облик правне заштите, допуњујући или чак и надомјештајући права интелектуалне својине. Често се таква додатна заштита на основу уговора, односно уговора о лиценци означава као “суперауторско право”. Није чудо што таква додатна заштита често привлачи

негативну пажњу, јер може да се сматра злоупотребом доминантне позиције.

- Протеклих година многе земље све више користе **кривично право** за регулисање приступа информационим технологијама, укључујући и софтвер.
- Осим правне заштите, нови облик заштите софтвера пружа сама **технологија**; на примјер, путем програма за заштиту приступа и примјене метода шифрирања. На тај начин технологија омогућава домишљатим произвођачима да остваре сопствену, додатну, ванправну заштиту. На примјер, ради заштите свог машинског језика, произвођач видео-игрице могао би да се ослони на технологију заштите приступа и/или на ауторско право.

У исто вријеме, мора да се нагласи да неки елементи софтвера једноставно не могу бити предмет ауторскоправне заштите. Начини функционисања (нпр., команде менија), углавном, не могу бити заштићени ауторским правом уколико не садрже нарочито индивидуалне или умјетничке елементе. Исто тако, графички кориснички међусклоп, енглески Graphical User Interface (GUI) не може бити заштићен ауторским правом уколико не садржи нарочито значајне оригиналне елементе.

Ауторскоправна заштита нарочито значајних оригиналних елемената компјутерског софтвера:

- Не захтијева регистрацију (види стр. 24);
- Стога, није је скупо добити;
- Траје дуго (види стр. 23);
- Обезбјеђује ограничену заштиту јер покрива само конкретан начин на који су, у датом програму, **изражене** идеје, системи и процеси интегрисани у софтвер (види стр. 13);
- Не пружа заштиту идеје, система или самог поступка. Другим ријечима, ауторским правом се обезбјеђује заштита од неовлашћеног умножавања или коришћења изворног кода, машинског језика, извршног програма, међусклопа и корисничког приручника с упутствима, али не и функција, идеја, процедура, поступак, алгоритама који леже у основу софтвера или метода функционисања или логике коришћења у софтверу. Ови понекад могу бити заштићени патентом, или чувањем програма као пословне тајне.

Независно од тога да ли се узимају у обзир правне или технолошке мјере, данашња ситуација произвођачима софтвера омогућава до сада незабиљежену заштиту њихових производа под условом да је желе разумјети и користити као саставни дио своје пословне стратегије. Постоји, међутим, и додатни изазов. Помоћу само неколико притисака на дугме миша или на тастатуру личног компјутера и адресе на Интернету могуће је израдити савршену копију дигиталног дјела и послати га било гдје у свијет.

Важно је напоменути да се данас, када постоје велики и сложени компјутерски програми, највећи дио повреда ауторског права састоји од дословног копирања или неовлашћене дистрибуције компјутерског програма. У већини таквих случајева није

потребно разматрати да ли неке сличности представљају оригиналну креацију (заштићену ауторским правом) или функцију (која није заштићена ауторским правом).

Заштита база података

База података је збир информација организованих на системски начин ради лакшег приступа и анализе. Она може бити на папиру или у електронском облику. Закон о ауторском праву је примарни начин законске заштите база података. Међутим, **нису све базе података заштићене ауторским правом**, а чак и оне које јесу могу да уживају веома **ограничену заштиту**.

- У неким земљама (нпр., у Сједињеним Америчким Државама) базе података се штите ауторским правом само уколико су изабране, координисане или уређене на начин који их чини довољно **оригиналним**. Међутим, исцрпне базе података и базе података у којима су подаци уређени у складу са основним правилима (нпр., абecedним редом, као у телефонском именику) обично нису заштићене ауторским правом у тим земљама (међутим, понекад могу бити заштићене **законом о нелојалној конкуренцији**).

- У другим земљама, углавном у Европи, **неоригиналне базе података** су заштићене правом *sui generis*, које се назива **право на базу података**. Тиме се базама података обезбеђује много шира заштита. Поменуто право творцима база података омогућава да поднесу тужбу против конкурената уколико ови издвајају и користе знатан дио (квантитативно или квалитативно) базе података под условом да је у прибављање, верификацију или презентацију садржине података извршено **значајно улагање**. Уколико база података има довољно висок ниво оригиналности структуре, она је, такође, заштићена ауторским правом.

Када је база података заштићена ауторским правом, штити се **само начин селекције и презентације** базе података, али не и њена садржина.

Које критеријуме за заштиту дјело треба да задовољи?

Да би било подобно за ауторскоправну заштиту, дјело мора бити **оригинално**. Оригинално је оно дјело које према своме изразу потиче од аутора, што значи да је створено *самостално*, а не копирањем туђег дјела или материјала који је у јавном домену. Тачно значење појма оригиналности у законима о ауторском праву разликује се од земље до земље. У сваком случају, оригиналност се односи на **облик изражавања**, а не на идеју која је у основу дјела (види стр. 13).

У неким земљама захтијева се да дјело буде **забиљежено у материјалном облику**. Процес биљежења укључује, на примјер, да дјело буде написано на папиру, меморисано на диску, насликано на платну или забиљежено на траци. Дакле, кореографска дјела или импровизовани говори или музичке композиције којих нема на нотним записима или који нису забиљежени не подлијежу заштити. Дефиниција појма “биљежење” обично искључује привремене репродукције, као што су оне које се накратко пројектују на екрану, или које се приказују електронским путем на телевизији или сличном уређају, или оне које се тренутно забиљеже у “меморији” компјутера. Дјело може да забиљежи сам аутор или неко други уз ауторову дозволу. Сматра се да је емитовање дјела које садржи звук или слике забиљежено уколико се записивање тог дјела врши истовремено с његовим емитовањем. Такво дјело може бити забиљежено у двије врсте материјалних предмета: у фонограмима или копијама.

Копије могу бити физичке (штампани или нештампани медиј, као што је компјутерски чип) или дигиталне (компјутерски програми и компилације база података).

Ауторским правом се штите и објављена и необјављена дјела.

Стварање оригиналног дјела обухвата рад, вјештину, вријеме, домишљатост, избор или ментални напор. Међутим, дјело ужива ауторскоправну заштиту **без обзира на његове креативне елементе, квалитет или вриједност**, а не мора да има било какву књижевну или умјетничку вриједност. Ауторско право се, такође, односи на, на примјер, ознаке на амбалажи, рецепте, чисто техничка упутства, приручнике са упутствима или техничке цртеже, као и на цртеже које је направило, на примјер, неко трогодишње дијете.

Скице и технички цртежи за архитектонска дјела, конструисане предмете, машине, играчке, одјећу итд. заштићени су ауторским правом

Који аспекти дјела нису заштићени ауторским правом?

- **Идеје или концепти.** Ауторско право штити само начин на који су идеје или концепти изражени у неком конкретном дјелу. Њиме се не обезбјеђује заштита идеје, концепта, открића, методе рада, принципа, процедуре, поступка или система који леже у основи дјела без обзира на облик у ком је то описано у дјелу или интегрисано у дјело. Иако концепт или метода рада није предмет ауторскоправне заштите, писана упутства или цртежи помоћу којих се објашњава или илуструје концепт или метода уживају ауторскоправну заштиту.

Примјер: Ваше предузеће је носилац ауторског права на приручник са упутствима у ком се описује систем за производњу пива. Захваљујући ауторском праву на овај приручник, ви ћете моћи спријечити друге да копирају начин на који сте написали приручник, као и изразе и илустрације које сте употријебили. Међутим, тиме не спречавате конкуренте да користе машине, поступке и методе производње и продаје производа описане у приручнику или да напишу други приручник за пивару.

- **Чињенице или информације.** Ауторско право не пружа заштиту за чињенице или информације - научне, историјске, биографске чињенице или вијести – него само за начин на који су те чињенице или информације

изражене, изабране или уређене (види, такође, уоквирени текст о заштити база података, стр. 11).

Примјер: Биографија обухвата много чињеница о животу неког лица. Аутор је можда уложио доста времена и труда да утврди чињенице које претходно нису биле познате. Ипак, други могу слободно да користе те чињенице уколико не копирају конкретан начин на који су те чињенице изражене. Исто тако, свако може да користи информације из рецепта да би скувао неко јело, али не смије без дозволе да умножава тај рецепт.

- **Називи, наслови, слогани и друге кратке реченице** су уопштено искључени из ауторскоправне заштите. Међутим, у неким земљама ова заштита је дозвољена ако имају изражене особине оригиналности. Назив производа или неки рекламни слоган обично неће бити заштићен ауторским правом, али може да се штити жигом (види стр. 7), или на основу одредби о нелојалној конкуренцији. С друге стране, лого може бити заштићен и ауторским правом и жигом уколико су испуњени одговарајући услови за такву заштиту.
- **Званична државна дјела** (као што су закони или мишљења суда) у неким земљама не подлијежу ауторскоправној заштити (види стр. 32).
- **Дјела примијењене умјетности.** У неким земљама дјела примијењене умјетности немају ауторскоправну заштиту. У тим земљама, на основу закона о индустријском дизању,

украсни аспекти дјела могу бити заштићени као индустријски дизајн (види уоквирени текст, доље). Међутим, ауторскоправном заштитом биће обухваћене сликовне, графичке или тродимензионалне карактеристике које могу бити “идентификоване засебно од употребног аспекта” неког предмета.

Која права пружа ауторскоправна заштита?

Ауторско право обезбјеђује два скупа права. Имовинска права штите ауторов економски интерес или економски интерес носиоца права у могућој комерцијалној добити. Морална права штите ауторов стваралачки интегритет и углед изражен путем дјела.

Шта су имовинска права?

Имовинска права дају носиоцу ауторског права **искључиво право** да дозволи или забрани одређено коришћење дјела. **Искључиво** значи да нико други не може да користи та права без претходно прибављене дозволе носиоца ауторског права. Обим тих права и њихово ограничавање тог изузетка се разликују зависно од врсте дјела о ком је ријеч и од релевантног државног закона о ауторском праву. Имовинска права представљају више од пуког “права на копирање дјела”; нагласак није искључиво на овом праву, него на неколико различитих права, усмјерених на спречавање других да на непоштен начин користе стваралачки рад оригиналног носиоца ауторског права. Уопштено, имовинска права укључују искључиво право на:

Дјела примијењене умјетности – преклапање између ауторског права и права на дизајн

Дјела примијењене умјетности су умјетничка дјела која се користе у индустријске сврхе тако што се инкорпоришу у производе за свакодневну употребу. Типичан примјер представљају накит, лампе и намјештај.

Дјела примијењене умјетности су двоструке природе: она могу бити сматрана умјетничким дјелом, међутим, њихово искоришћавање и коришћење се не одвија

на посебним тржиштима умјетнина, него на тржишту производа опште намјене. То их ставља на граничну линију између заштите која се обезбјеђује ауторским правом и заштите индустријског дизајна. **Заштита коју уживају дјела примијењене умјетности у великој мјери се разликује од земље до земље.** Иако у неким земљама ове двије врсте заштите могу да постоје паралелно, то није увијек случај. Стога, да би се тачно знало каква је ситуација у конкретной земљи, **препоручује се да се консултује национални стручњак за интелектуалну својину.**

- **Умножавање дјела на различите начине.** На примјер, умножавање ЦД-а, фотокопирање књиге, преузимање компјутерског програма, дигитализација фотографије и њено складишћење на тврди диск, скенирање текста, штампање лика из цртаног филма на мајици или уношење дијела неке пјесме у неку нову пјесму. То је једно од најважнијих овлашћења које обезбјеђује ауторско право.
- **Дистрибуцију примјерака дјела.** На основу ауторског права, носилац тог права може да забрани другима да неовлашћено продају, дају у закуп или лиценцирају примјерке дјела. Међутим, ту постоји важан изузетак: у већини земаља право дистрибуције престаје након прве продаје или преноса права својине на одређеном примјерку. Другим ријечима, носилац ауторског права може да контролише само “прву продају” примјерка дјела, укључујући и вријеме продаје, те друге услове. Међутим, чим се одређени примјерак прода, носилац ауторског права нема никаква права у погледу тога како ће примјерак бити даље дистрибуисан на територији одређене земље, односно земаља. Купац може да препрода примјерак, или га преда другоме, али не може да га умножава или на бази њега прави изведена дјела (види даљњи текст).
- **Давање примјерака дјела у закуп.** Ово право се односи на одређене врсте дјела, као што су кинематографска дјела, музичка дјела или компјутерски програми. Међутим, ово право не обухвата компјутерске програме који су саставни дио неког индустријског производа, на примјер, програма за контролу паљења изнајмљеног аутомобила .
- **Превођење или адаптацију дјела.** Таква дјела се, такође, зову **изведена дјела**, односно **нова дјела која се базирају на заштићеном дјелу**. То је, на примјер, превод приручника са инструкцијама са енглеског на друге језике, екранизација романа (играни филм), пребацавање компјутерског програма у други компјутерски језик, прављење другачијег музичког аранжмана, или прављење играчке на бази лика из цртаног филма. Међутим, у многим земљама постоје важни изузеци од искључивих права у погледу стварања изведених дјела; на примјер, ако законито посједуете примјерак неког компјутерског програма, можете да га прилагодите или модификујете само за потребе његовог редовног коришћења.
- **Јавно извођење и јавно саопштавање.** Ово обухвата искључиво право на саопштавање дјела јавним извођењем, рецитације, емитовање или саопштавање путем радија, кабла, сателита или телевизије, или путем преноса на Интернету. Дјело се **јавно изводи** када се изводи на мјесту

доступном јавности, односно гдје су, осим најближе породице и пријатеља, присутна и друга лица. Право извођења је ограничено на књижевна, музичка и аудио-визуелна дјела, а право на јавно саопштавање обухвата све категорије дјела.

- **Наплату процента од продајне цијене у случају препродаје дјела.** Ово је познато као право препродаје или *droit de suite*. Ово право је доступно само у неким земљама и обично је ограничено на одређене врсте дјела (нпр., слике, цртеже, графичке отиске, колаже, скулптуре, гравире, таписерије, керамику, стакло, оригиналне рукописе итд.). На основу права препродаје стваралац има право да добије дио профита од поновне продаје дјела под условом да до такве продаје дође на одређен начин. Тај дио обично износи од 2% до 5% од укупне продајне цијене.
- **Чињење дјела доступним јавности на Интернету,** и то тако да се приступ добија на захтјев, с мјеста и у вријеме према индивидуалном избору одређеног лица. Овим је посебно обухваћена интерактивна комуникација “на захтјев” путем Интернета.

Свако лице или привредни субјекат који желе да користе заштићена дјела у било коју наведену сврху морају, сходно правилу, претходно да прибаве дозволу носиоца ауторског права. Иако су права носиоца ауторског права искључива, она су ограничена временски (види стр. 23) и подлијежу неким важним изузецима и ограничењима (види стр. 47).

Шта су морална права?

Морална права се заснивају на француској традицији *droit d'auteur*, према којој се интелектуалне творевине сматрају утјеловљењем духа или душе ствараоца. У англосаксонској традицији обичајног права ауторско и сродна права се сматрају правом својине, што значи да се свака творевина може да купи, прода или да у закуп, слично као кућа или аутомобил.

Већина земаља признаје морална права, међутим, обим тих права се у великој мјери разликује и она нису у свим земљама утврђена у склопу самог закона о ауторском праву. Већина земаља признаје, најмање, следеће двије врсте моралних права:

- **Право да се буде означен као аутор дјела** (“право ауторства” или “право патернитета”). Када се ауторско дјело репродукује, објављује, чини доступним или саопштава публици, или излаже у јавности, лице које је одговорно за обављање те радње мора да обезбиди да ауторово име буде истакнуто на дјелу, или у вези с њим, кад год је то разумно могуће и
- **Право на заштиту интегритета дјела.** Овим се забрањује уношење у дјело било каквих измјена које би могле да нанесу штету ауторовој части или угледу.

За разлику од имовинских права, морална права **нису преносива** на другог пошто она припадају ствараоцу лично (али могу бити пренесена на наследнике ствараоца). Чак и када се имовинска права на дјело продају неком другом, стваралац задржава морална права на то дјело. Међутим, у неким земљама аутор или стваралац може да се **одрекне својих моралних права путем писаног уговора**, чиме пристаје да не користи своја морална права, у цијелости или дјелимично.

Мањи број земаља, којих је с временом све више, обезбјеђује заштиту моралних права интерпретатора у односу на интерпретацију.

Морална права интерпретатора у вези с њиховим извођењима уживо, или извођењима забиљеженим на фонограмима, постоје и након преноса имовинских права и укључују:

- Право да буде означен као извођач своје интерпретације осим када је неозначавање одређено начином коришћења извођења и
- Право интерпретатора да оспори преправку, оштећење или другу измјену извођења која би штетила његовом угледу.

Која права обезбјеђују “сродна права”?

Интерпретатори (нпр., глумци, музичари, плесачи) имају искључиво право да дозволе или забране биљежење (снимање) свог извођења уживо у цијелости или у знатном дијелу, на било ком медију, јавно саопштавање, емитовање или кабловско емитовање, као и репродуковање записа њихових интерпретација начињених уживо. У неким земљама, као што су државе чланице Европске уније, интерпретатори, такође, имају искључиво право да дозволе или забране изнајмљивање или посуђивање звучних записа (фонограма) и аудио-визуелних дјела која садрже њихова извођења уживо.

У многим земљама, када се фонограм емитује или јавно саопштава, интерпретаторима или произвођачима фонограма, или и једнима и другима, плаћа се једнократна правична накнада.

У већини земаља права интерпретатора могу бити пренесена, у цијелости или дјелимично, на другога. Чак и након таквог преноса или лиценцирања права, интерпретатор, зависно од националног законодавства, може да има могућност да забрани производњу, продају, дистрибуцију и увоз у земљу неовлашћеног или илегално произведеног записа његових извођења уживо.

Произвођачи фонограма (музички продуценти или произвођачи звучних записа) имају искључиво право да дозволе или забране репродукцију, коришћење или дистрибуцију својих записа. Најважније право је право на контролу репродуковања њихових фонограма. Друга права могу да укључују право на наплату правичне накнаде за емитовање фонограма, чињење фонограма доступним (доступним у индивидуално одабрано вријеме), или право на јавно саопштавање. У многим земљама произвођачи фонограма, такође, могу да забране увоз и дистрибуцију својих фонограма. У неким земљама имају право на половину накнаде за јавно извођење или јавно саопштавање звучних записа на којима су носиоци права.

Права произвођача звучних записа

У многим земљама произвођачи записа не могу да забране емитовање својих звучних записа, али имају право да наплате накнаду од емитера.

У земљама у којим је то право признато, емитери плаћају накнаду не само композитору - за право на емитовање композиције и произвођачу фонограма

- за куповину записа, него и произвођачу записа – за право на емитовање тог записа.

Приликом приступања Римској конвенцији, Свјетској трговинској организацији (Споразум TRIPS) или Уговору о интерпретацијама и фонограмима WIPO земља која приступа може да постави услов тако да емитери у тој земљи немају обавезу да плаћају накнаде произвођачима записа.

Емитери имају искључива права на свој бежични комуникациони сигнал, као што је право да га реемитују, да забиљеже сигнал, или да репродукују било који његов запис чак и уколико је направљен без дозволе емитера.

Емитери у неким земљама имају право да одобре или забране емитовање записа својих емисија које се врши на захтјев појединачног претплатника, као и чињење доступним јавности записа њихових емисија садржаних у компјутерским базама података, путем on-line мреже. Међутим, многе друге земље не сматрају да дистрибуција аудио и видео-сигнала путем Интернета ("streaming") представља радио-дифузну услугу у смислу важећих одредби у њиховим законима о ауторском и сродним правима. У неким земљама емитери, такође, имају право да одобре или забране емитовање својих емисија путем кабловског система. Међутим, у неким другим земљама кабловски

оператери још увијек имају могућност да, без дозволе или плаћања, реемитују сигнале емитера путем кабловске мреже.

У многим земљама емитер телевизијског комуникационог сигнала има искључиво право да одобри или забрани саопштавање јавности, на примјер, на мјесту отвореном за јавност уз наплату улазнице.

Право да се одобри или забрани реемитовање емисије путем кабла остварује се путем организације за колективно остваривање ауторског и сродних права (види стр. 40) осим када то право остварује организација за радио-дифузију у односу на сопствене емисије.

У вези с производњом и преношењем садржина on-line, препоручује се да се консултује стручњак за ауторско право у конкретној земљи, јер је то област права која се брзо развија.

Остваривање **сродних права** ни на који начин не утиче на ауторскоправну заштиту дјела која се интерпретирају, биљеже, или емитују на Интернету уколико подлијежу таквој заштити.

Право дато емитерима је одвојено од ауторског права на филмове, музику и други материјал који емитер преноси

Ауторска и сродна права за музичка дјела

Привредни субјекат може да користи музику због различитих разлога, да привуче клијенте, да створи позитиван утицај на понашање клијената, или за добро својих запослених. На овај начин субјекат може да оствари бољи конкурентски положај у односу на своје конкуренте, обезбиди боље радно окружење за своје запослене, успостави базу оданих клијената, па чак и побољша перцепцију људи у односу на сопствени бренд или субјекат у цјелини.

Накнаду за јавно извођење или коришћење музичких дјела плаћају велике телевизијске мреже, локалне телевизијске и радио-станице, кабловске и сателитске мреже и системи, јавни емитери, сопственици интернетских страница, високе школе и универзитети, ноћни клубови, ресторани, корисници амбијенталне музике, фитнес-клубови и клубови за одржавање здравља, хотели, трговински сајмови, организатори концерата, продајни центри, забавни паркови, ваздушни превозници и корисници музике из широког круга других дјелатности, укључујући и услуге телефоније (мелодије за мобилне телефоне).

Заштита ауторског и сродних права на музичко дјело често обухвата више слојева права, те цијели спектар носилаца права, укључујући текстописце, композиторе, издаваче партитура, издавачке куће, емитере, сопственике интернетских страница и организације за колективно управљање ауторским и сродним правима.

Уколико су музику и текст за музику створила различита лица, врло је вјероватно да ће се на основу националног закона та пјесма третирати као пјесма која се састоји од два дијела – музичког дијела и књижевног дијела. Међутим, у већини случајева за емитовање цјелокупне пјесме лиценца се добија од једне организације за колективно управљање ауторским и сродним правима (види стр. 40).

Права на објављивање музике обухватају права на звучни запис, права на интерпретацију, право на умножавање и право да се дјело укључи у неко ново или другачије дјело, које се понекад зове изведено дјело. Да би се олакшало комерцијално коришћење, већина аутора музичких дјела уопштено се радије одређује да изврши пренос права објављивања на субјекат који је означен као “издавач”, путем уговора о објављивању музике којим се ауторско право или право на управљање остваривањем ауторског права преноси на издавача.

Међу многим врстама права која су повезана с музичким дјелима су и права извођења, права штампања, механичка права и права синхронизације. Кратко објашњење ових права дато је у даљњем тексту.

Право на јавно извођење је уопштено најуноснији извор прихода за ауторе музичких дјела. У неким земљама не постоји право јавног извођења звучних записа (или “фонограма”), него само право на дигитални аудио-пренос. У тим земљама, а нарочито у Сједињеним Америчким Државама, дозвола није потребна за интерпретацију недигиталног звучног записа, али је потребна за пјесму садржану у звучном запису.

Право на штампање и продају једне или више пјесама или примјерака нотног текста композиције је **право на штампање** за које дозволу даје издавач.

Механичко право је право на биљежење, репродукцију и дистрибуцију композиције заштићене ауторским правом на носачу звука (укључујући аудио-траке, компакт-дискове и било коју другу врсту материјалних предмета на које се звук биљежи, осим оних материјалних предмета који прате игрane филмове и друга аудио-визуелна дјела). Дозволе које се дају кориснику за коришћење механичких права називају се **дозволе за механичка права**.

Право на биљежење композиције у синхронизацији с кадровима или сликама у аудио-визуелној продукцији, као што су играни филм, телевизијски програм, телевизијска реклама или видео-продукција, назива се **право синхронизације**. Дозвола за синхронизацију је потребна за биљежење музике у аудио-визуелном запису. На основу те дозволе продуцент може одређено музичко дјело да укључи у аудио-визуелно дјело. Ову дозволу телевизијски продуцент обично добија путем директних преговора са композитором и текстописцем или, још чешће, с њиховим издавачем.

Осим дозволе која се прибавља од композитора за коришћење гласбе у аудио-визуелном запису, потребно је прибавити и посебну дозволу за синхронизацију од сопственика звучног записа који обухвата или садржи то музичко дјело.

Појам **мастер-запис** (или, скраћено, **мастер**) означава првобитно произведени запис звука (на траци или другом медију за похрањивање) с ког произвођач записа прави CD-ове или траке које продаје на тржишту. За репродукцију и дистрибуцију звучног записа који садржи одређену интерпретацију музике од одређеног умјетника потребно је прибавити **права на мастер-запис** или **права на коришћење мастера**.

Коришћење музичких дјела у виду звука мобилног телефона је област коришћења музике која се брзо развија. То је ушло у домен забаве и постало изузетно популаран начин персонализације мобилног телефона.

Популарност звука мобилног телефона се показала као много распрострањенија и трајнија него што су многи у почетку очекивали, а захваљујући њој, овај нови вид коришћења музике избио је на чело пројектованог раста у домену плаћеног садржаја за мобилне уређаје. Звук мобилног телефона је

Уз дозволу Нокије

датотека с бинарним кодом, који се шаље мобилном уређају путем SMS-а или WAP-а. Дозвола за овај звук обично покрива креирање и испоруку “монофонског” и “полифонског” звука.

Алати и системи за **управљање дигиталним правима** (види стр. 26) имају важну улогу у управљању продајом музике on-line, а циљ им је да се спријечи пиратерија. На примјер, путем технологије FairPlay компаније Apple и Windows Media компаније Microsoft, у дигиталну музику се уграђује заштита приступа, како би носиоци ауторског права могли да добију накнаду за извршену продају и да би се онемогућила производња дигиталних копија.

Колико дуго траје заштита ауторским и сродним правима?

За већину дјела у већини земаља заштита **имовинских права** траје колико и ауторов живот плус додатни период од најмање 50 година. У једном броју земаља тај период је и дужи (на примјер, 70 година након ауторове смрти у Европи, Сједињеним Америчким Државама и неколико других земаља). Сходно томе, аутор није једини који има користи од дјела, него су то и ауторови наследници. Уколико је укључено неколико аутора (коауторско дјело), рок заштите се рачуна од смрти посљедњег живог аутора. Када истекне ауторскоправна заштита, сматра се да је дјело у “јавном домену” (види стр. 46).

Зависно од одредби националног законодавства, за одређене категорије дјела могу да важе посебне одредбе, а нарочито за:

- Дјела која створе запослени и ангажовани радници (на примјер, трајање може бити 95 година од издавања или 120 година од стварања дјела);
- Коауторска дјела;
- Кинематографска дјела;
- Анонимна или псеудонимна дјела;
- Фотографска дјела и дјела примијењене умјетности (која понекад имају краћи рок заштите);
- Дјела која створи држава (од којих нека или сва могу бити искључена из заштите ауторским правом);

- Дјела објављена након ауторове смрти и
- Типографски аранжмани.

Постоје разлике у погледу услова заштите **моралних права**. У неким земљама морална права су трајна. У другима она истичу у исто вријеме када и имовинска права, или након ауторове смрти.

Трајање заштите код **сродних права** обично је краће од трајања ауторскоправне заштите. У неким земљама заштита сродних права траје **20 година** од краја календарске године у којој је запис произведен, или у којој је изведена интерпретација или извршено емитовање. Међутим, у многим земљама сродна права се штите током 50 година, почев од краја календарске године у којој се догодило извођење, запис или емитовање, зависно од случаја.

У неким земљама фотографије су заштићене само од 5 до 15 година након датума објављивања. Уз одобрење: Lien Verbauwheide

3. ЗАШТИТА ВАШЕ ОРИГИНАЛНЕ ТВОРЕВИНЕ

Шта треба да урадите да бисте добили заштиту коју пружају ауторско или сродна права?

Заштита која се пружа на основу ауторског и сродних права даје се без икакве званичне процедуре. Чим настане, дјело је аутоматски заштићено без икакве посебне регистрације, депоновања, плаћања таксе или било ког другог формалног услова, иако се у неким земљама тражи да оно буде записано у неком материјалном облику (види стр. 12 у тексту горе).

Како доказујете да сте носилац ауторског права?

Систем заштите без формалности може да створи извјесне потешкоће када, у случају спора, покушавате да остварите ваша права. Ако неко тврди да сте копирали његово дјело, како можете да докажете да сте ви онај први стваралац? Можете да предузмете одређене мјере предострожности како бисте обезбедили доказе да сте ви, у одређеном тренутку, створили то дјело. На примјер:

- У неким земљама постоји државна **установа за ауторска права** која вам омогућује да депонујете, односно региструјете своје дјело за одређену накнаду (види Анекс II ради пописа интернетских страница неких од државних установа за ауторска права). На тај начин обезбјеђује се ваљан доказ о полагању права на ауторскоправну заштиту. У неким од тих земаља, уколико сте регистровали дјело код државне установе за ауторска права,

Ауторскоправна заштита мултимедијалних производа

Мултимедијални производ се обично састоји од неколико врста дјела, комбинованих у један фиксирани медиј, као што је компјутерски диск или CD-ROM. Примјери мултимедијалних производа су видео-игрице, информациони киосци и интерактивне интернетске странице. Елементи који могу бити комбиновани у мултимедијалном производу обухватају музику, текст, фотографије, цртане исјечке, графике, софтвер и покретне слике. Сваки

од ових елемената, сам за себе, може бити предмет ауторскоправне заштите. Осим тога, компилација или консолидација ових дјела - сам мултимедијални производ – може да ужива ауторскоправну заштиту уколико је у том поступку настао производ који се сматра оригиналним.

бићете у стању водити дјелотворнији поступак због повреде ауторског права. У таквим земљама изричито се препоручује да се претходно региструје дјело које вам се нуди као могућност.

- Примјерак вашег дјела можете да депонујете код **банке или адвоката**. Алтернативно, примјерак вашег дјела можете да **пошаљете лично**, препорученом поштом у запечаћеној коверти (на којој се јасно види печат с датумом) која по испоруци неће бити отворена. Међутим, све земље не прихватају ову праксу као ваљан доказ.
- На дјелима која су објављена требало би да буде истакнуто **обавјештење о ауторском праву** (види стр. 29).
- Такође се препоручује да ваше дјело означите посебним стандардним **нумеричким системом идентификације**, као што су Међународни стандардни књижни број (ISBN), за књиге, Међународни стандардни код за снимке (ISRC), за звучне записе, Међународни стандардни број нотне грађе (ISMN), за штампане музичке публикације, Међународни стандардни код за музичко дјело (ISWC), за музичка дјела која према врсти припадају репертоару који је, углавном, под контролом организација за колективно управљање ауторским и сродним правима, Међународни стандардни аудио-визуелни број (ISAN), за аудио-визуелна дјела итд.

Како да заштитите своја дјела у електронском или дигиталном облику?

Дјела у електронском или дигиталном облику (нпр., CD-ови, DVD-ови, on-line текст, музика, филмови) посебно су подложна повређивању права пошто се лако умножавају и преносе путем Интернета, често без икаквог значајног губитка квалитета, или без губитка квалитета уопште. Мјере описане у ранијем тексту, као што је регистрација или депоновање дјела код државне установе за ауторска права, примјењују се и на ова дјела.

Дјела заштићена ауторским правом која привредни субјекти постављају на Интернет обично су предмет **“уговора на клик мишем”** којим се настоји ограничити могућност корисника да располаже садржином. Таквим ограничењима коришћење се обично ограничава на једног корисника, а том кориснику се дозвољава да само чита/слуша један примјерак. Редистрибуција или поновно коришћење је уопштено забрањено.

Осим тога, многи субјекти примјењују технолошке мјере заштите свог ауторског права на дигиталну садржину. Те мјере су познате као алати и системи за **управљање дигиталним правима**. Они се користе за дефинисање, праћење и примјењивање дозвола и услова путем електронских средстава, током времена трајања садржине.

Постоје два начина на која се помоћу алата и система за управљање дигиталним правима може да контролише ауторско право на дигитална дјела:

- Означавање дигиталних дјела информацијама о њиховој ауторскоправној заштити, носиоцу права итд., које се називају **информације о управљању правима**, и
- Примјена **технолошких мјера заштите**, које се користе за контролу приступа или коришћења дигиталног дијела (давање дозволе или одбијање давања дозволе). Када се користе у вези с различитим врстама дјела која су заштићена ауторским правом, технолошким мјерама се контролише могућност корисника да види, чује, мијења, снимити, направи извод, преведе, држи на одређено вријеме, проследи, копира, штампа итд., у складу с важећим законом о ауторском и сродним правима. Технолошке мјере заштите, такође, пружају приватност, безбједност и интегритет садржине.

Избор правих алата за управљање дигиталним правима

Постоје бројне технике које могу бити употријебљене с циљем смањења могућности повреде ауторског права, засноване на примјени алата и система за управљање дигиталним правима. Свака од њих има различите предности и недостатке, као и трошкове набавке, интеграције и одржавања. Избор одговарајуће технике најбоље је извршити на основу процјене нивоа ризика повезаног с коришћењем дјела.

Информације о управљању правима

Постоје различити начини за означавање вашег материјала заштићеног ауторским правом:

- Дигиталну садржину можете да **означите**, на примјер, путем обавјештења о ауторском праву или ознаком са упозорењем, као што је “Умножавање дозвољено само у некомерцијалне сврхе”. У добру праксу, такође, убраја се и истицање изјаве о ауторском праву на свакој од ваших интернетских страница, гдје ће бити наведени услови за коришћење садржине.
- **Идентификатор дигиталног предмета** је систем идентификације дјела заштићених ауторским правом у дигиталном окружењу. Идентификатор дигиталног предмета је дигитална ознака/назив који се додјељује дјелу у дигиталној форми ради коришћења на Интернету. Идентификатор дигиталног предмета се користи за пружање актуелних информација, укључујући и податке о томе гдје на Интернету дјело може да се нађе. Информације о дигиталном дјелу могу да се с временом мијењају, укључујући и информације о томе гдје дјело може да се нађе, при чему идентификатор дигиталног предмета дјела остаје неизмијењен. (Види www.doi.org.)
- **Временски печат** је ознака која се ставља на дигиталну садржину (дјело) на основу које може да се докаже каква је била садржина у одређеном тренутку. Вријеме је кључни елемент када се доказује повреда ауторског права: када је одређена електронска пошта послана, када је уговор склопљен,

када је створен или измијењен неки предмет интелектуалне својине, или када је прибављен дигитални доказ. Може да се користи и специјализована услуга потврђивања времена да би се утврдило вријеме креирања документа.

- **Дигиталним воденим печатима** се путем одговарајућег софтвера у само дигитално дјело уграђује информација о ауторском праву. Дигитални водени печат може бити невидљив, те у одговарајућем тренутку постати очигледан, слично као и обавјештење о ауторском праву на маргини фотографије. Он, такође, може бити проткан кроз цијели докуменат, као при штампању документа на папиру протканом воденим печатима. Веома често водени печати се уграђују тако да се у нормалној употреби не могу да детектују. Иако су видљиви водени печати корисни као средство за одвраћање од повреде права, невидљиви водени печати су корисни приликом доказивања крађе и on-line праћења коришћења дјела заштићеног ауторским правом.

Технолошке мјере заштите

Неки привредни субјекти се радије одређују за примјену технологије како би приступ својим дјелима ограничили само на оне клијенте који прихватају одређене услове за коришћење дјела. Такве мјере укључују:

- **Шифровање** се често користи за заштиту од неовлашћене употребе софтверских производа, фонограма и аудио-визуелних дјела. На примјер, када неки клијент учита дјело, софтвер за управљање дигиталним правима може да контактира са центром за издавање дозволе (институцијом која управља ауторским и сродним правима) ради уговарања плаћања, дешифровања датотеке и додјеле индивидуалног “кључа” - шифре, која је клијенту потребна за гледање или слушање садржине.

Будите опрезни када користите технолошке мјере заштите

Привредни субјекти који нуде дигиталне садржаје могу да размотре могућност примјене технолошких мјера заштите уколико постоји потреба за заштитом од неовлашћене репродукције и дистрибуције дигиталних дјела. Међутим, употреба технолошких мјера заштите би требало да буде у равнотежи с другим елементима. На примјер, технолошке мјере заштите не би требало да се користе на начин супротан другим важећим законима, као што су закони о заштити приватности, закони о заштити потрошача или закони о заштити тржишног такмичења.

Привредни субјекти који користе туђу дигиталну садржину требало би да прибаве све лиценце или дозволе потребне за жељено коришћење дјела (укључујући и одобрење за декодирање заштићеног дјела, уколико је то потребно). Разлог за то је што привредни субјекат или појединац који заобиђе технолошке мјере заштите, а затим користи заштићено дјело, може бити одговоран због повреде прописа о избегавању технолошких мјера заштите, као и због повреде ауторског права (види стр. 49).

- **Систем за контролисање приступа или систем за условљени приступ**, у свом најједноставнијем облику, провјерава идентитет корисника, садржину датотека и права (читање, измене, извршавање итд.) која сваки корисник има за одређено дјело. Сопственик дигиталног дјела може да конфигурише приступ на бројне начине. На примјер, документат може да се види, али не може да се штампа, или може да се користи само ограничено вријеме.

- **Објављивање само верзија нижег квалитета**. На примјер, привредни субјекти на својој интернетској страници могу да објаве фотографије или друге слике које имају довољно детаља на основу којих може да се закључи да ли су корисне за, на примјер, скицу рекламе, али које нису довољно детаљне и квалитетне за репродукцију у неком часопису.

Студија случаја - Memory Computation

Током манифестације на којој је 2001. године у Њујорку лансиран Office HP Microsoft је, такође, представио софтвер назван Memory Contu, рачуноводствени програм за пословне кориснике који може да се интегрише у Office HP. Овај софтвер је креирала једна мала софтверска фирма из Уругваја Memory Computation ("Memory "):

"Memory " систематски процјењује мјере потребне за заштиту, управљање и остваривање права којих је носилац, како би извукла најбоље могуће комерцијалне резултате из своје имовине. Сваки примјерак софтвера Memory Contu укључује корисничку лиценцу у којој је назначено да је софтвер заштићен ауторским правом и гдје се наводи да је забрањено његово умножавање или репродукција, у цијелости или дјелимично, за било које друге намјене осим као

резервна копија, која служи као подршка његовом коришћењу. "Memory " је регистровао свој софтвер код установа за ауторска права у земљама у којим послује и гдје такве установе дозвољавају добровољну регистрацију ауторског права.

Фирма "Memory " је свјесна да често долази до повреда права интелектуалне својине, а да нарочито често долази до софтверске пиратерије, те је, стога, развила паралелну стратегију заштите својих производа. Као прво, "Memory " је у свој софтвер уградила серију **технолошких механизма** за заштиту софтвера од лаког умножавања. Као друго, усредсриједила се на квалитет својих **услуга након продаје** и на **сталну иновацију нових верзија својих производа** који се испоручују легалним корисницима, тако да се клијенти, схватајући вриједност оригинала, опредјељују за предности куповине легалног софтвера умјесто пиратског.

Какву заштиту имате у иностранству?

Већина земаља су потписнице једног или више међународних споразума како би, између осталог, обезбиједиле да дјело заштићено ауторским правом, створено у једној земљи, буде **аутоматски заштићено у свим земљама потписницама таквих међународних споразума**. Најважнији међународни споразум о ауторском праву је **Бернска конвенција о заштити књижевних и умјетничких дјела** (види Анекс III). Ако сте држављанин или становник земље потписнице Бернске конвенције (види листу потписница у Анексу III), или ако сте издали своје дјело у једној од земаља потписница, ваше дјело ће аутоматски имати ниво ауторскоправне заштите утврђене Бернском конвенцијом у свим другим земљама потписницама те конвенције.

Међутим, ауторскоправна заштита, по својој природи, остаје **територијална**. Сходно томе, ваше дјело ће имати заштиту на бази ауторског права уколико **испуњава прописане услове из закона о ауторском праву односне земље**. Дакле, иако ваше дјело може аутоматски бити заштићено ауторским правом у многим земљама (због међународних споразума), у свакој земљи и даље постоји засебан систем ауторскоправне заштите, који се, у знатној мјери, разликује од земље до земље.

Да ли је обавезно да се на дјелу истакне обавјештење о ауторском праву?

У многим земљама за заштиту није потребно **обавјештење о ауторском праву**. Па ипак, веома се препоручује да на вашем дјелу, или у вези са њим, буде истакнуто обавјештење о ауторском праву, зато што се тиме људи подсећају да је дјело заштићено и зато што се у том обавјештењу означава носилац ауторског права. Таква идентификација помаже свима онима који би хтјели да прибаве дозволу за коришћење вашег дјела. Истицање обавјештења о ауторском праву је веома рентабилна мјера безбједности. За њу нису потребни никакви значајни додатни издаци, али захваљујући њој можете да уштедите на трошковима тиме што ћете друге одвратити од умножавања вашег дјела, а истовремено ћете олакшати поступак претходног давања дозволе тиме што ћете олакшати идентификацију носиоца ауторског права.

Такође, у неким земљама, нарочито у САД, истицање ваљаног обавјештења значи да се сматра да је прекршилац знао да то дјело има статус дјела заштићеног ауторским правом. Посљедично, суд ће донијети одлуку да је одговоран за намјерну повреду права, што за собом повлачи много већу казну него у случају ненамјерне повреде права.

Не постоји никакав формалан поступак за истицање обавјештења о праву на ваше дјело. Оно може бити у писаној форми, откуцано, утиснуто печатом или насликано. Обавјештење о ауторском праву, углавном, садржи сљедеће:

- Ријеч “copyright”, “copr.” или знак за ауторско право ©;
- Годину када је дјело први пут објављено и
- Име носиоца ауторског права.

Примјер: Copyright 2006, ABC Ltd.

Ако дјело у значајној мјери измијените, препоручује се да ажурирате на њему истакнуто обавјештење о ауторском праву додавањем године сваке измјене. На примјер, “2000, 2002, 2004” означава да је дјело створено 2000. године, а да је измијењено 2002. и 2004.

Када се ради о дјелу које се константно ажурира, као што је садржина на интернетској страници, могуће је унијети године од тренутка првог издања до данас: на примјер, ©1998-2006, ABC Ltd. Такође се препоручује да се обавјештење допуни пописом радњи које не смију да се обављају без дозволе.

У случају заштићених **звучних записа** користи се слово “P” (за фонограм), у кругу или у заградама. У неким земљама је прописано да је неопходно да та ознака и година првог издања буду истакнуте на примјерцима фонограма (нпр., на CD-овима или аудио-тракама) да би ти примјерци у тој земљи били заштићени.

Ауторскоправна заштита за интернетске странице

Интернетске странице обухватају комбинације многих дјела која испуњавају стандарде оригиналности, као што су графике, текст, музика, умјетничка дјела, фотографије, базе података, видео, компјутерски софтвер, HTML код који се користи за дизајнирање интернетских страница итд. Ови елементи могу да се засебно заштите ауторским правом. На

примјер, чланак на интернетској страници може бити предмет посебне ауторскоправне заштите. Ауторским правом, такође, може да се штити посебан начин избора и распореда различитих елемената приликом креирања комплетне интернетске странице. За више информација види: www.wipo.int/sme/en/documents/business_website.htm

4. СВОЈИНА НА АУТОРСКОМ ПРАВУ

Да ли је аутор увијек сопственик дјела заштићеног ауторским правом?

Често се мијеша значење “ауторства” и “својине”. **Аутор** дјела је лице које је створило дјело. Ако је дјело створило више лица, сви ствараоци се сматрају коауторима. Питање ауторства је посебно значајно у вези с моралним правима, као и приликом одређивања датума истицања заштите (види стр. 23).

Својина на ауторском праву је различито питање. **Носилац** ауторског права на дјело је лице које има искључива права коришћења дјела, на примјер, право да користи, умножава, продаје и прави изведена дјела. Уопштено, ауторско право на неко дјело изворно припада лицу које га је створило, тј. аутору. Међутим, то није случај у свакој земљи, а то нарочито не мора бити случај у сједећим околностима:

- Ако је дјело створио запослени, као саставни дио свог посла;
- Ако је дјело наручено или створено на основу посебне наредбе или
- Ако је дјело створило више лица.

Ваља примјетити да се у већини земаља уговорним споразумима могу да измијене или разјасне општи учинци установљени законом у погледу својине на ауторском праву.

Ко је носилац моралних права?

Морална права увијек припадају индивидуалном ствараоцу дјела (или његовим наслједницима). Међутим, као што је раније поменуто, у неким земљама могуће је одрицање од моралних права.

Правна лица не могу да имају морална права. На примјер, уколико је продуцент филма правно лице, само редитељ и писац сценарија за филм имају морална права на тај филм.

Ко је носилац ауторског права на дјело које је створио запослени?

У једном броју земаља, ако је дјело створио запослени у оквиру свог описа посла, послодавац је, аутоматски, носилац ауторског права уколико није другачије договорено. Међутим, то није увијек случај.

Закон у неким земљама прописује да пренос права на послодавца не може бити аутоматски, него мора бити спецификован у уговору о запослењу. У ствари, у неким земљама акт о преносу ауторског права мора бити закључен за свако дјело створено на овај начин а које ужива ауторскоправну заштиту.

Примјер: Компјутерски програмер је запослен у неком предузећу. Као саставни дио свог посла, током уобичајеног радног времена, он прави видео-игрице помоћу опреме коју обезбјеђује предузеће. У већини земаља имовинска права на тај софтвер припадају предузећу.

Спорови могу да настану у случају када запослени обави одређени посао код куће, или након радног времена, или произведе дјело које се не убраја у оквир редовних дужности тог запосленог. Да би се избјегли спорови, добра је пракса да запослени потпишу уговор којим се јасно уређују сва питања у вези с ауторским правом.

Ко је носилац ауторског права на наручено дјело?

Уколико је дјело створио, на примјер, спољни консултант, или агенција за креативне услуге, тј. уколико је оно створено у складу са уговором о наруцби дјела, ситуација је другачија. У већини земаља стваралац је носилац ауторског права на наручено дјело, а лице које је то дјело наручило имаће само лиценцу да дјело користи за намјене за које је наручено. Многи композитори, фотографи, слободни новинари, графички дизајнери, компјутерски програмери и дизајнери интернетских страница раде према том принципу. **Питање својине се најчешће поставља у вези с поновним коришћењем нарученог материјала за исту или неку другу намјену.**

Дјела створена за потребе државе

У неким земљама држава је носилац ауторског права на дјела која су створена или први пут објављена према њеним инструкцијама или под њеном контролом, уколико у писаном уговору није другачије договорено. Мали привредни субјекти који стварају дјела за државне ресоре и агенције морају бити свјесни овог правила и уговором јасно уредити питање носиоца ауторског права.

Дјело створено током радног односа или по наруцби

У неким земљама, као што су Сједињене Америчке Државе, закон о ауторском праву утврђује категорију дјела названих “дјело створено током радног односа или по наруцби”. Под овим се подразумијева дјело које запослени створи у оквиру свог запослења, или које је наручено уговором. Када се ради о “дјелу створеном током радног односа или по наруцби”, носилац ауторског права је субјекат који то дјело плаћа, а не лице које је дјело створило. Тај субјекат може бити фирма, организација или појединац.

Примјер: Ви сте ангажовали спољне сараднике да вам креирају рекламу за ваше предузеће. У том тренутку намјеравали сте је користити за промоцију вашег новог производа на једном трговинском сајму. На основу већине националних закона, рекламна агенција ће бити носилац ауторског права уколико уговором није изричито договорено другачије. Након одређеног времена ви желите да искористите дијелове те рекламе (графички дизајн, фотографију или лого) на вашој новој интернетској страници. Ви ћете морати да тражите дозволу од рекламне агенције да бисте тај материјал заштићен ауторским правом могли да користите на нов начин. То је стога што коришћење тог материјала на вашој интернетској страници није нужно било предвиђено у тренутку потписивања првобитног уговора.

Па ипак, постоје одређени изузеци, као што су фотографије снимљене за приватне потребе, портрети и гравире, звучни записи, кинематографски филмови, гдје је, у неким земљама, лице које наручи дјело и носилац ауторског права на то дјело, уколико није другачије уговорено.

Као и у случају односа послодавца и запосленог, важно је да питања која се односе на право својине на ауторском праву уредите **писаним уговором**, који бисте требали закључити прије него што ангажујете спољне сараднике за пружање креативних услуга.

Ко је носилац ауторског права на дјело које је створило неколико аутора?

Основни услов за постојање коауторства је да допринос сваког појединачног коаутора, сам по себи, представља садржину која може да се заштити ауторским правом. Када се ради о коауторству, права се обично остварују на основу уговора између коаутора. Кад таквог уговора нема, важе следећа општа правила:

- **Коауторско дјело.** Када се два или више аутора сагласе да своје прилоге споје у једну нераздвојиву или међусобно зависну комбинацију тих појединачних прилога, долази до стварања “коауторског дјела”. Примјер коауторског дјела је уџбеник у ком су два или више аутора дали своје засебне компоненте, чија је намјена да буду спојене у једно дјело. У коауторском дјелу аутори који дају свој прилог постају **сувласници цјелокупног дјела**. Законом о ауторском праву у многим земљама утврђено је да сви сувласници коауторског дјела морају да дају сагласност на остваривање ауторског права. У другим земљама било који од сувласника коауторског дјела може да користи дјело без дозволе другог коаутора (али ће можда морати да подијели профит који створи на основу таквог коришћења). **Писани уговор** између аутора, односно власника, којим ће бити уређена питања својине

и коришћења, права на корекцију дјела, маркетинг и подјела прихода, као и ђемства у вези с повредом ауторског права је обично најбољи начин поступања.

- Колективна дјела. Уколико аутори не желе да дјело буде коауторско и желе да се њихови прилози користе засебно, сматраће се да је дјело “колективно”. Примјери колективних дјела су CD-ови, који представљају компилацију пјесама разних композитора, или часописи који садрже чланке чији аутори имају статус слободних. У том случају, **сваки аутор је власник ауторског права на дјелу које је створио.**
- **Изведено дјело.** Изведено дјело је дјело које се заснива на једном или више постојећих дјела, као што су превод, музички аранжман, умјетничка репродукција, драматизација или верзија играног филма. Прављење изведеног дјела је **искључиво право носиоца ауторског права** (види стр. 15). Међутим, изведено дјело само за себе може да испуњава услове за посебну ауторскоправну заштиту при чему ауторско право обухвата **само оригиналне аспекте изведеног дјела.**

У пракси није увијек лако направити разлику између коауторског и колективног дјела или изведеног дјела. Разни аутори коауторског дјела своје прилоге често стварају независно и у различита времена, тако да могу да постоје “ранија” и “каснија” дјела. **Критеријум на основу ког се у већини земаља утврђује да ли се ради о коауторском, колективном или изведеном дјелу је заједничка намјера коаутора да буду, или да не буду, коаутори.** За коауторство је потребна намјера - ако нема намјере да се створи коауторско дјело, два или више аутора који створе нераздвојиво или међусобно зависно дјело створиће изведено или колективно дјело.

Филм “Да Винчијев код” је изведено дјело настало на бази књиге “Да Винчијев код”. Произцент филма “Да Винчијев код” је, стога, морао да добије дозволу од Dana Browна за производњу и дистрибуцију филма.

5. КОРИСТИ ОД АУТОРСКОГ И СРОДНИХ ПРАВА

Како можете да остварите приход од креативних дјела?

Ако ваша фирма има ауторско право на неко дјело, ви аутоматски располажете комплетним скупом искључивих права. То значи да само ваша фирма може да репродукује заштићено дјело, продаје или издаје примјерке тог дјела, прави изведена дјела, изводи и излаже дјело у јавности и обавља друге сличне радње. Уколико други желе да користе или комерцијализују ваш материјал који ужива ауторскоправну заштиту, ви можете да дате дозволу за коришћење или продате ваша искључива права, у цијелости или дјелимично, уз одређену накнаду. Та накнада може бити једнократна или периодична. То у збиру често доноси много већи профит вашем предузећу од директног коришћења вашег ауторског права од аутора, ствараоца или носиоца ауторског права.

Искључива права могу бити подијељена на сегменте, мање или веће, и тако подијељена дата на коришћење или продата на било који начин који желите. Ова права могу бити продата или дата на коришћење уз ограничење у погледу територије, рока, сегмента тржишта, језика (превода), медија или садржине. На примјер, носилац ауторског права може да изврши пренос цјелокупног ауторског права на дјело или прода права објављивања издавачу књига, филмска

права - филмској компанији, право на емитовање дјела – радио-станици, а право на драмску адаптацију дјела –позоришној трупи или телевизијској компанији.

Постоји много начина да се креативно дјело комерцијализује:

- Дјела заштићена ауторским правом можете **једноставно да продате**, или направите копије, а затим те **копије продате**; у оба случаја задржавате сва или већину права која проистичу из чињенице да сте носилац ауторског права (види сљедећи став);
- Можете да одобрите неком другом да репродукује или на други начин користи дјела. То можете да учините тако што ћете дати **дозволу за коришћење ваших имовинских права** на дјела и
- Можете да **продате (пренесете) ваше ауторско право на дјела**, у цијелости или дјелимично.

Да ли губите ауторско право ако продате своје дјело?

Ауторско право се разликује од права посједа на физичком предмету у ком је направљен запис дјела. Самом продајом дјела које ужива ауторскоправну заштиту (нпр., компјутерског програма или рукописа) не долази до аутоматског преноса ауторског права на купца. **Ауторско право на дјело обично остаје ауторова својина уколико га он изричито не пренесе на купца дјела, и то писаним уговором.**

Међутим, у одређеним земљама, ако продате примјерак дјела или оригинал (на примјер, умјетничку слику), можете да изгубите нека од искључивих права повезаних са ауторским правом. Купац примјерка може да има право да убудуће располаже тим примјерком, на примјер, да га прода или пренесе на другог (види, такође, “прва продаја” на стр. 15). То која права се губе или задржавају значајно се разликује од земље до земље. Препоручује се да се прије продаје примјерака дјела провјере важећи закони о ауторском праву у вашој земљи и на тржишту извоза.

Шта је давање дозволе за коришћење ауторског права?

Дозвола за коришћење ауторског права (лиценца) је дозвола која се даје **другим лицима (појединцима или предузећима) за коришћење једног или више ваших имовинских права** у односу на дјело заштићено ауторским правом. Предност давања овакве дозволе је у томе што ви остајете носилац ауторског права, а другима дозвољавате да дјело умножавају, дистрибуишу, учитавају, емитују, преносе путем Интернета, раде РТВ пренос уживо, раде тонски запис за личне аудио-плејере или праве изведена дјела за одређену накнаду. Уговори о давању дозволе за коришћење права могу бити сачињени тако да одговарају конкретним захтјевима уговорних страна. Тако можете да дате дозволу за одређена права, али не за нека друга. На примјер, можете да дате дозволу за право да се раде копије неке компјутерске игре и да се она користи, а да притом задржите права на стварање изведених дјела на основу те игре (на примјер, филм).

Која је разлика између искључиве и неискључиве дозволе?

Дозвола може бити искључива и неискључива. Ако одобрите **искључиву дозволу**, корисник такве дозволе је једини који има право да користи дјело у складу с дозволом. У већини земаља неопходно је да искључива дозвола буде **у писаној форми** да би била ваљана. Искључива дозвола, такође, може бити ограничена, на примјер, на одређену територију, на одређени рок, може бити за ограничену намјену, или продужење ексклузивитета може да зависи од других врста захтјева у вези с квалитетом рада. Искључиве дозволе често су добра пословна стратегија да се производ заштићен ауторским правом дистрибуише и продаје на тржишту ако вам недостају ресурси да своје дјело сами дјелотворно пласирате на тржиште.

С друге стране, ако неком привредном субјекту одобрите **неискључиву дозволу**, ви дајете право да користи једно или више ваших искључивих права, али тиме нисте спријечени да дозволите другима (укључујући и себе) да користе иста права у исто вријеме. Сходно томе, ви можете да дате било ком броју лица или привредних субјеката право на коришћење, умножавање или дистрибуцију вашег дјела. Као и у случају искључивих дозвола, неискључиве дозволе могу бити ограничене на све начине. У већини земаља неискључива лиценца може бити дата усменим путем или у писаној форми. Ипак, писани уговор се сматра бољим рјешењем.

Шта се догађа када продате ваше ауторско право?

Алтернатива давању дозволе је да некоме **продате своје ауторско право** на дјело, након чега то лице постаје нови носилац ауторског права. Технички термин који се користи за такав пренос својине је **“пренос права”**. И док се дозволом даје само право да се уради нешто што би, иначе, било противзаконито да дозволе нема, преносом права се преноси укупан интерес у односу на ваше право или права. Ви можете права да пренесете у цијелости или дјелимично. У многим земљама за ваљаност преноса права неопходно је да буде **у писаној форми** и да уговор потпише

носилац ауторског права. У неким земљама ауторско право није преносиво. Такође, имајте на уму да могу да се пренесу само имовинска права, јер аутор увијек остаје носилац моралних права (види стр. 17).

Пренос права или искључива лиценца морају да буду у писаној форми

Стратегија лиценцирања

Давањем дозволе кориснику дозвољавате да чини одређене ствари утврђене уговором, које би, иначе, биле забрањене. Сходно томе, важно је да се што прецизније утврди обим дозвољених радњи, у складу са дозволом. **Уопштено је боље дати дозволе које су по обиму ограничене** на конкретне потребе и интересе корисника. Давањем неискључиве дозволе другим заинтересованим корисницима можете да дате дозволу за исте или друге сврхе под истовјетним или другачијим условима. Међутим, понекад апсолутна контрола над дјелом представља пословно осигурање за корисника дозволе или битан дио његове пословне

стратегије. У таквим ситуацијама најбоље рјешење може бити искључива дозвола или пренос свих ваших права уз плаћање једнократне накнаде. У такве преговоре треба се упустити тек након што сте исцрпили све друге алтернативе при чему треба да обезбиједите и плаћање одговарајуће накнаде. Када пренесете ауторско право на дјело, губите сав потенцијал које то дјело носи у смислу будућих прихода.

Унапређење продаје или merchandising

Merchandising је облик маркетинга у ком се на производу користи право на интелектуалну својину (обично жиг, индустријски дизајн или ауторско право) ради повећања његове привлачности у очима купаца. Цртежи из стрипова, глумци, поп-звјезде, спортске звјезде, позната сликарска дјела, статуе и многе друге слике појављују се на низу производа као што су мајице, играчке, канцеларијски прибор, шољице за кафу или постери. Merchandising производа ослањањем на ауторско право може бити уносан додатни извор прихода:

- за привредне субјекте који су сопственици дјела заштићених ауторским правом (као што су стрипови или фотографије) и којима давање лиценце за ауторско право потенцијалним корисницима може да донесе знатне приходе од накнада. На тај начин субјекат може да оствари приходе пласманом производа на нова тржишта на релативно неризичан и рентабилан начин;
- за привредне субјекте који производе јефтину робу масовне производње, као што су шољице за кафу, слаткиши или мајице, и који могу да повећају атрактивност својих производа користећи на њима познате ликове, умјетничка дјела или друге привлачне елементе.

За *merchandising* је потребно прибавити претходно одобрење за коришћење различитих права (на дјело заштићено ауторским правом, право на индустријски дизајн или печат) на роби која се пласира на тај начин. Када се користе ликови славних лица, потребан је додатан опрез, јер они могу бити заштићени правом приватности и правом публикавања.

Mary Engelbreit:

Умјетница и предузетница

Mary Engelbreit је позната широм свијета по свом разнобојном и сложеном дизајну, а постала је пионир у лиценцирању умјетничких дјела. Неколико познатих фирми које производе дописнице купило је њен дизајн, а многе друге фирме желе да добију дозволу за коришћење препознатљивих умјетничких дјела чији је она творац, да би их примијениле на различитим производима, укључујући календаре, мајице, шољице, књиге за поклон, печате, керамичке фигурице и друго. Студија случаја њеног пословања може да се нађе на адреси: http://www.wipo.int/sme/en/case_studies/engelbreit_licensing.html.

Како се даје дозвола за коришћење дјела?

Као носилац ауторског и сродних права ви одлучујете да ли ћете дати дозволу за коришћење вашег дјела, коме ћете је дати и на који начин. Постоје разни начини на које носиоци права рјешавају питање давања дозволе.

Једна могућност је да **све послове у поступку давања дозволе обавите сами**. Услове уговора можете да договорите са сваким корисником дозволе појединачно, или можете да понудите дозволе под стандардним условима, које друга страна мора да прихвати као такве ако је заинтересована за коришћење вашег дјела заштићеног ауторским и сродним правима.

Уколико сами управљате свим својим правима, најчешће ћете се наћи под знатним теретом административних послова и трошкова око прикупљања тржишних информација, тражења потенцијалних корисника и вођења преговора о уговору. Сходно томе, можете да размотрите могућност да посао остваривања неких или свих ваших права повјерите **професионалном агенту или агенцији за лиценце**, као што је издавач књига или произвођач фонограма, који ће, затим, у ваше име склопити уговоре. Агент је често у бољој позицији од вас и може боље него ви сами пронаћи потенцијалне кориснике, као и уговорити боље цијене и услове за давање дозволе.

У пракси носиоцу ауторског и сродних права, а чак и агенту за лиценце је често тешко пратити сва различита коришћења дјела. Исто тако, корисницима, као што су радијске или телевизијске станице, прилично је тешко контактирати са сваким аутором или носиоцем ауторског права појединачно, да би добили неопходне дозволе. У ситуацијама када појединачно лиценцирање није могуће, или није изводљиво, придруживање **организацији за колективно управљање ауторским и сродним правима**, уколико постоји за конкретну категорију дјела, може бити добар избор. Организација за колективно управљање ауторским и сродним правима прати искоришћавање дјела за рачун ствараоца одређене категорије дјела и задужена је за уговарање лиценци и наплату накнада. Ви можете да се придружите одговарајућој организацији за колективно управљање ауторским и сродним правима у вашој земљи, уколико таква постоји, односно у другим земљама.

Како функционишу организације за колективно управљање ауторским и сродним правима?

Организације за колективно управљање ауторским и сродним правима функционишу као посредници између корисника и одређеног броја носилаца ауторског права који су чланови тих организација. Уопштено, за сваку врсту дјела и за сваку земљу постоји по једна организација за колективно управљање ауторским и сродним правима. Међутим, те организације постоје само за неке врсте дјела, као што су филм, музика, фотографија, репрографију (све врсте штампаног материјала), телевизију и видео и ликовне умјетности. Након ступања у чланство организације за колективно управљање ауторским и сродним правима, чланови обавјештавају организацију о дјелима која су створили или чији су сопственици. Главне дјелатности организација за колективно управљање ауторским и сродним правима су: 1) вођење документације дјела својих чланова, 2) лиценцирање и наплаћивање хонорара у име својих чланова, 3) прикупљање информација и прављење извјештаја о коришћењу дјела, 4) праћење и ревизија и 5) дистрибуција хонорара својим члановима. Лица или привредни субјекти заинтересовани да прибаве дозволу за коришћење дјела на репертоару организације за колективно управљање ауторским и сродним правима прегледају тај репертоар. Да би носиоцима ауторског и сродних права омогућиле да буду представљени на међународном нивоу, ове организације склапају реципрочне уговоре с другим таквим организацијама широм

свијета. Ове организације, затим, дају дозволе у име својих чланова, наплаћују накнаде и расподјељују наплаћене износе носиоцима ауторског права, на основу уговорене формуле.

Практичне предности колективног управљања ауторским и сродним правима су сљедеће:

- Колективно лиценцирање има много предности за кориснике и носиоце права. Могућност обављања свих послова на једном мјесту увелико смањује административни терет за кориснике и носиоце права; не само што колективно управљање ауторским и сродним правима носиоцима права омогућује економичност у погледу административних трошкова него исто чини и у погледу истраживања и развоја с циљем стварања дигиталних система који омогућују борбу против пиратерије. Осим тога, колективно лиценцирање је значајан чинилац у успостављању равнотеже. Без колективног система у ком учествују сви субјекти на тржишту мали и средњи носиоци права, као и мали и средњи корисници били би, једноставно, искључени с тржишта.
- Захваљујући колективном остваривању ауторског и сродних права, сопственици заштићених дјела могу да користе предност **колективног преговарања** и добију боље услове за коришћење својих дјела, јер организација за колективно управљање ауторским и сродним правима може да преговара под много уравнотеженијим условима с бројним, моћнијим и често расутиим и удаљеним групама корисника.
- Привредни субјекти који желе да користе ауторска и сродна права других могу то

да остваре путем једне организације за колективно остваривање ауторског и сродних права и могу да добију **јединствену дозволу**. Јединствена дозвола омогућава кориснику да користи било који примјерак из каталога или репертоара организације за колективно управљање ауторским и сродним правима у одређеном временском периоду, без потребе да преговара о условима коришћења права на свако појединачно дјело.

- Захваљујући колективном остваривању ауторског и сродних права, привредни субјекти који желе да добију лиценцу за неки материјал у **дигиталном** облику добијају користан инструмент уз једноставнији поступак за добијање тих права.

Управљање ауторским и сродним правима

Правима која проистичу из ауторског и сродних права могу да управљају:

- Носилац права;
- Посредник, као што је издавач, произвођач или дистрибутер или
- Организација за колективно управљање ауторским и сродним правима. У неким случајевима остваривање права путем тих организација може чак бити прописано законом.

- Многе организације за колективно остваривање ауторског и сродних права, такође, имају важну улогу ван своје непосредне дјелатности. На примјер, оне су укључене у заштиту права (спречавање пиратерије); пружају услуге едукације и ширења информација; успостављају везу са законодавним органима; подстичу и унапређују развој нових дјела у разним културама путем културне иницијативе и доприносе социјалном и законском блаостању својих чланова. Посљедњих година многе од тих организација активно раде на развоју компоненти управљања дигиталним правима за потребе управљања правима (види стр. 26). Такође, многе организације за колективно управљање ауторским и сродним правима су ангажоване у оквиру међународних форума на промоцији развоја заједничких, интероперабилних и безбједних стандарда, који одговарају њиховим потребама у погледу управљања ауторским и сродним правима, спровођења и заштите права која заступају.
- Појединости у вези с релевантним организацијама за колективно управљање ауторским и сродним правима у одређеној земљи могу да се добију од међународне федерације организација за колективно управљање ауторским и сродним правима (види Анекс I), националне установе/управе за ауторска права (види Анекс II), од релевантног привредног удружења или од једне од међународних невладиних организација наведених у Анексу I на стр. 55.

Колективно управљање ауторским и сродним правима у музичкој индустрији

Колективно управљање ауторским и сродним правима има суштински значајну улогу у музичком послу због различитих врста права у ланцу тог посла.

Механичка права која се наплаћују за рачун аутора, композитора и издавача;

Права извођења која се наплаћују за рачун аутора, композитора и издавача и

Права извођења која се наплаћују за рачун интерпретатора и произвођача фонограма (види стр. 20).

Није ни чудо што се хиљаде малих и средњих компанија за издавање звучних записа, као и издавача музичких дјела и умјетника, свако у својој земљи, ослања на локалне и/или удаљене организације за колективно управљање правима с циљем да оне заступају њихове интересе и умјесто њих преговарају с моћним корисницима музике (велике медијске групе, радио, ТВ, телекоми или кабловски оператери), како би обезбједили адекватну накнаду за своју стваралачку дјелатност. У исто вријеме, сви корисници, без обзира на величину, имају приступ свим репертоарима, без потребе да

преговарају с великим бројем појединачних носилаца права.

Организације за колективно управљање ауторским и сродним правима које заступају интерпретаторе (музичке и аудио-визуелне) од почетка управљају правима на Интернету, углавном у домену симултаног радијског и ТВ преноса и преноса мрежом, а од сада ће, такође, обезбјеђивати и “право на чињење доступним” (види стр. 16).

У већини земаља емитер мора да плати **право на емитовање музике**. Плаћа се композитору, али углавном на индиректан начин. У пракси композитор преноси своја права на организацију за колективно управљање ауторским и сродним правима, која преговара са заинтересованима за јавно извођење музичких дјела. Организација за колективно управљање ауторским и сродним правима, која представља велики број композитора, плаћа ауторске хонораре својим члановима, у складу с тим колико је пута одређено дјело изведено у јавности. Емитери уговарају укупан годишњи износ који се плаћа организацији за колективно управљање ауторским и сродним правима и дају јој примјерке пријава од појединачних станица у којима је наведено колико је пута неки запис емитован, а на основу чега може да се изврши обрачун с циљем плаћања хонорара композиторима. Организација за колективно управљање ауторским и сродним правима може бити било које удружење за заштиту извођачких права. На примјер, за емитере у оквиру Commonwealth-а најреlevantнија су Australasian Performing Right Association (APRA, Удружење за заштиту извођачких

права у Аустралији и Азији), или The Performing Right Society (Удружење за заштиту извођачких права) у Великој Британији. Оба удружења могу емитерима да дају лиценце за практично сва музичка дјела компонована било гдје у свијету. APRA, на примјер, има контролу не само над музиком за коју су њени чланови пренијели своја права на APRA-у у оквиру Аустралије и Азије, Новог Зеланда и Јужног Пацифика него и над музиком коју у Уједињеном Краљевству напишу композитори и издавачи који су чланови удружења The Performing Right Society. На основу сличних уговора, APRA, у

Аустралији и Новом Зеланду, има контролу над музичким дјелима која пишу разни композитори који су чланови удружења у Сједињеним Државама, као и удружења у земљама као што су Француска, Њемачка, Италија, Шпанија, Холандија, Грчка и друге.

Дозвола за јавно извођење је неопходна за било које **емитовање телевизијског програма који садржи музику**. Право извођења мора да одобри носилац ауторског права или издавач композиције и звучног записа који се користе. Обично се од удружења за заштиту извођачких права прибавља јединствена дозвола.

Колективно управљање правима у репрографији

Привредни субјекти у великој мјери користе све врсте **штампаног материјала заштићеног ауторским правом**. На примјер, могу да имају потребу за фотокопијама чланака из новина, часописа и друге периодичне штампе које желе да дистрибуишу својим запосленима ради њиховог информисања и истраживачког рада. Било би непрактично, а можда чак и немогуће, тражити дозволу за такво коришћење директно од аутора и издавача широм свијета.

Као одговор на потребу да се добије лиценца за фотокопирање великог обима, у многим земљама аутори и издавачи су успоставили организације за остваривање права репродукције - врста организације за колективно управљање ауторским и сродним правима - које поступају као посредници и обезбјеђују потребне дозволе у складу са ауторским правом кад год носиоци права не могу да поступе самостално.

Ове организације за остваривање права репродукције издају дозволе у име својих чланова, којима одобравају производњу репрографских или скенираних копија дијела објављеног дјела (укључујући књиге, часописе, периодичну штампу итд.), у ограниченом броју примјерака, за потребе запослених у институцијама и организацијама (укључујући библиотеке, јавну управу, фотокопирнице, образовне институције и широк спектар привредних субјеката из домена трговине и индустрије). Неке од тих организација могу да дају дозволу и за друге намјене, као што је електронска дистрибуција путем мреже.

6. КОРИШЋЕЊЕ ДЈЕЛА У СВОЈИНИ ДРУГИХ

Када вам је потребна дозвола да користите дјело другог носиоца права?

Привредни субјекти често имају потребу да користе дјела заштићена ауторским правом или дјела заштићена сродним правима, као подршку својој пословној дјелатности. Када користите дјела других носилаца права, морате прво да утврдите да ли је потребна ауторова дозвола. У принципу, одобрење носиоца ауторског права биће вам потребно:

- Ако је дјело обухваћено законом или законима о ауторском, односно сродним правима (види одјељак 2);
- Ако дјело није у јавном домену (види страну 46);
- Ако планирано коришћење дјела подразумијева коришћење свих ауторских и сродних права одобрених носиоцу права, односно дијела тих права и
- Ако планирано коришћење дјела није обухваћено “поштеним коришћењем”, или “поштеним поступањем”, или ограничењем или изузетком који су конкретно укључени у национални закон о ауторском или сродним правима (види стр. 47).

Треба имати на уму да ће вам можда бити потребна посебна дозвола за коришћење садржине других носилаца права **ван ваших пословних просторија** (на презентацијама за инвеститоре, на интернетској страници фирме, за годишњи извјештај, билтен итд.) и **унутар ваших пословних просторија** (за дистрибуцију запосленима, испитивање

производа, састанке и обуку у пословним просторијама итд.). Чак и ако користите **само један дио неког дјела заштићеног ауторским правом**, обично ће вам требати претходна дозвола (види стр. 52).

Да ли вам је потребна дозвола и за електронско, односно дигитално коришћење дјела других носилаца права?

Ауторскоправна заштита се односи на дигитално коришћење и похрањивање, исто као и на било које друго коришћење. Стога, можда ће вам претходно бити потребна дозвола носилаца ауторског права да бисте могли да скенирате њихова дјела, објавите њихова дјела на електронској огласној табли или интернетској страници, меморисхете њихову дигиталну садржину у бази података вашег предузећа, или објавите њихова дјела на вашој интернетској страници. Већина интернетских страница даје попис адреса електронске поште контакт-лица, захваљујући чему је релативно лако доставити захтјев за репродукцију слике или текста.

Садашња технологија олакшава коришћење материјала који су створили други – филмских одломака и одломака телевизијских емисија, музике, графика, фотографија, софтвера, текста итд. - на вашој интернетској страници. Сама техничка лакоћа коришћења и умножавања дјела не даје вам законско право да то и чините

Ако сте купили дјело заштићено ауторским правом, да ли можете слободно да га користите онако како желите?

Као што је раније објашњено, ауторско право је одвојено од права посједовања дјела (види стр. 35). Самом куповином примјерка неке књиге, CD-а, видеа или компјутерског програма купац нужно не стиче и право да прави додатне примјерке, или да дјело објављује или

приказује у јавности. Право да то чини обично припада носиоцу ауторског права, чија вам је дозвола потребна за такве поступке. Морате имати на уму да се, као и у случају фотокопирања дјела, скенирање дјела ради производње електронског примјерка и читавање примјерка дјела у електронском облику сматра умножавањем дјела, те је прије обављања било ког од тих поступака потребно прибавити дозволу.

Лиценцирање софтвера

Код стандардизованих софтверских пакета често добијете лиценцу по извршеној куповини пакета. Ви купите физичко паковање, али добијате лиценцу само за одређено коришћење софтвера садржаног у њему. Услови за давање лиценце (тзв. **упаковане лиценце**) обично су наведени на пакету, који можете да вратите ако се не слажете с наведеним условима. Уколико отворите пакет, сматра се да сте прихватили услове уговора. Такође, **лиценцни уговор** може бити убачен у запаковани софтвер.

Често се лиценцирање софтвера обавља on-line, путем **“уговора на клик мишем”**. У таквим случајевима ви прихватате услове уговора кликом на одговарајућу иконицу на интернетској страници. Ако вам је потребан конкретан софтвер за одређени број компјутера у оквиру вашег предузећа, можете да добијете **количинску лиценцу** на основу које добијате значајан попуст куповином већег броја лиценци.

Последњих година све више се расправља о ваљаности софтверских лиценци, јер многи произвођачи покушавају уговорним одредбама да прошире границе својих права, ван дозвољеног законима о ауторском и сродним правима.

У свим таквим случајевима потребно је да пажљиво прегледате лиценцни уговор, да бисте утврдили шта можете, а шта не можете да радите са софтвером који сте купили. Додатно, у вашем националном закону о ауторском праву може бити изузетака који вам омогућују да компјутерски програм користите на одређене начине за које није потребна дозвола, као што су прављење интероперабилних производа, исправке погрешки, провјеравање безбједности и прављење резервне копије.

Коју садржину или материјал имате право да користите без дозволе?

Одобрење носилаца ауторског права није потребно:

- Ако користите аспект дјела који није заштићен на основу закона о ауторском праву. На примјер, ако на ваш лични начин изражавате **чињенице или идеје** из неког заштићеног дјела, умјесто да препишете ауторов израз (види стр. 13);
- Ако је дјело у **јавном домену** и
- Ако је ваше коришћење дјела обухваћено појмом “поштено коришћење” или “поштено поступање”, или је обухваћено **ограничењем или изузетком** који су конкретно предвиђени националним законом о ауторском праву.

Када је дјело у јавном домену?

Ако нико нема ауторско право на дјело, то дјело припада јавном домену и свако може слободно да га користит за било коју намјену. Сљедеће врсте дјела су у јавном домену:

Примјер: Фредерик Шопен је умро 1849. Музика и текстови за музику које је он написао су у јавном домену. Сходно томе, свако може да свира Шопенову музику. Међутим, пошто су звучни записи заштићени засебно од музичких композиција, звучни записи Шопенове музике су можда још увијек под ауторскоправном заштитом.

- Дјело чији је рок ауторскоправне заштите истекао (види стр. 23);
- Дјело које не може бити заштићено ауторским правом (нпр., наслов књиге) (види стр. 13) и
- Дјело на које се носилац ауторског права изричито одрекао својих права, на примјер, тако што је на дјело истакнуо обавјештење да се оно убраја у јавни домен.

Непостојање обавјештења о ауторском праву не значи да је дјело у јавном домену чак и ако је дјело доступно на Интернету.

Како можете да утврдите да ли је дјело још увијек заштићено ауторским или сродним правима?

У складу с моралним правима, на дјелу се обично истиче ауторово име, а година ауторове смрти може да се добије из библиографских дјела или јавних регистара. Ако на основу таквог претраживања не дођете до јасних резултата, можете да консултујете регистар ауторског права у установи за ауторска права у вашој земљи (ако таква постоји) да бисте провјерили релевантне информације, или можете да контактирате са релевантном организацијом за колективно управљање ауторским и сродним правима или са издавачем дјела. Имајте на уму да можда постоји неколико ауторских права на један производ, а та права можда припадају различитим носиоцима права и имају различите рокове заштите. На примјер, књига може да садржи текст и слике који су заштићени на основу неколико одвојених ауторских права, а од којих свако истиче другог датума.

Када можете да користите дјело на основу ограничења или изузетка од ауторског права или на основу појма “поштено коришћење” или “поштено поступање”?

Сви национални закони о ауторском праву укључују низ ограничења и изузетака на основу којих се ограничава обим ауторскоправне заштите и дозвољава слободно коришћење дјела у одређеним околностима, или коришћење дјела без дозволе, али уз одређено плаћање. Одредбе се разликују од земље до земље, али, уопштено, изузеци и ограничења обухватају коришћење **цитата** из објављеног дјела (тј. коришћење кратких извода у дјелу које је аутор самостално створио), одређено преписивање ради **приватне и личне употребе** (нпр., за потребе истраживања и проучавања), одређено умножавање у **библиотекама и архивима** (нпр., дјела која не могу да се нађу у штампи, примјерци превише осјетљиви да би могли да се издају), умножавање извода дјела **наставника** за потребе ученика у разреду, или прављења специјалних примјерака за потребе слабовидних или слијепих лица.

У разним земљама постоје бројна друга ограничења или изузеци у корист разних група. Врло често та ограничења и изузеци детаљно су описани у националном закону, који би требало консултирати ради добијања правих упутстава. У супротном, потребно је потражити стручни савет.

У земљама англосаксонског права (Common Law), као што су Аустралија, Канада, Индија, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе, дјела подлијежу концепту “**поштеног коришћења**” или “**поштеног поступања**”. Опис дат у закону о ауторском праву код њих је мање конкретан. Под “поштеним коришћењем” утврђено је да, за одређене врсте коришћења туђих дјела заштићених ауторским правом, није потребно одобрење носилаца ауторског права. Претпоставља се да је обим тог коришћења довољно мали да неће у неразумној мери ограничити искључива права носилаца ауторског права на репродукцију и друге начине коришћења дјела. Тешко је описати било која општа правила о “поштену коришћењу” зато што је оно увијек веома повезано са чињеничним стањем. Међутим, приватна лица која умножавају дјела за **сопствено коришћење** обично имају много већа права “поштеног коришћења” од оних који их умножавају у комерцијалне сврхе. Примјери дјелатности које могу бити дозвољене као “поштено коришћење” укључују дистрибуисање примјерака слике из новина на сату, за образовне сврхе, имитирање дјела ради пародије или друштвеног коментара, преузимање цитата из објављеног дјела и софтвер за обрнути инжењеринг с циљем обезбјеђења компатибилности. Обим “поштеног коришћења” се разликује од земље до земље.

Обратите пажњу на то да, чак и уколико нечије дјело користите у складу са овим одредбама, и даље је у већини земаља потребно назначити ауторско име.

Шта је систем такса за приватно умножавање?

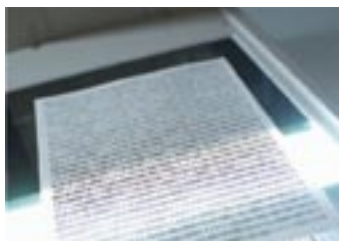
Појединци умножавају велике количине материјала заштићеног ауторским правима за сопствене, некомерцијалне потребе.

Такво умножавање представља уносно тржиште за произвођаче и увознике опреме за прављење записа и медија, носача записа. Међутим, приватно умножавање, сходно својој природи, не може бити уређено уговором: људи спонтано праве приватне примјерке у приватности сопственога дома. Према томе, у неким земљама умножавање за сопствену употребу је, једноставно, дозвољено на основу изузећа; није потребно тражити никакву претходну дозволу. Међутим, један број таквих земаља је, заузврат, успоставио систем плаћања такса ради обезбјеђења накнада умјетницима, писцима и музичарима за такво умножавање њихових дјела. Тај систем може да се састоји од двају елемената:

- **Такса на опрему и медије:** на цијену свих врста опреме за производњу записа додаје се мала накнада за ауторско право, а то укључује низ производа, од машина за копирање и факс-уређаја до CD-а и DVD пржилица, видео-рекордера и скенера. Неке земље, такође, увеле су таксе на празне медије за снимање записа, као што су папир за фотокопирање, празне траке, DC-R или флеш-картице.

- **Таксе које плаћају корисници:** школе, високе школе, државне институције и истраживачке институције, универзитети, библиотеке, привредни субјекти који производе велику количину фотокопија плаћају “корисничку накнаду”.

Таксе обично наплаћује организација за колективно управљање ауторским и сродним правима, и то од произвођача, увозника, оператера или корисника, а затим их дистрибуише носиоцима права.

Примјер Белгије

У Белгији фирме које праве копије заштићених дјела на опреми која им припада (која је: својина, унајмљена или узета у закуп) морају да плате накнаду. Та накнада мора да одговара броју произведених копија заштићеног дјела. REPROBEL, Организација за заштиту права умножавања Белгије, наплаћује таксу и расподјељује приход на одговарајући начин.

Да ли можете да користите дјела заштићена мјерама технолошке заштите?

Привредни субјекти морају да обратe пажњу када у комерцијалне сврхе користе дјела заштићена технолошким мјерама заштите ако би у ту сврху било потребно **избјећи мјере технолошке заштите** - што представља поступак који је сада законом забрањен у многим земљама. У већини земаља одговорност за ове повреде права је засебна и разграничена од било које одговорности због повреде ауторског права на заштићена дјела. То значи да, чак и ако је избегавање мјера одобрено, и даље вриједе општа правила у вези с повредом ауторског права. Сходно томе, за свако коришћење дјела вјероватно ће и даље бити потребно да се прибави дозвола носилаца ауторског права.

До избегавања технолошких мјера заштите би дошло, на примјер, уколико бисте упали у нечији систем за остваривање дигиталних права с циљем да заштићену садржину користите без одобрења, или уколико бисте без одобрења дешифровали дјело заштићено ауторским правом. На основу националних закона у неким земљама акт избегавања мјера не сматра се само нелегалном праксом него се и свака **припремна радња или стављање на располагање опреме за избегавање мјера**, такође, сматра повредом права.

Како можете да добијете дозволу за коришћење заштићеног дјела других носилаца права?

Постоје два главна начина поступања када се ради о добијању дозволе за коришћење дјела заштићеног ауторским или сродним правом: коришћење услуга организација за колективно остваривање ауторског и сродних права, или ступање у директан контакт с носиоцем ауторског или сродног права, ако се може доћи до података о том лицу.

Најбољи начин је, вјероватно, да се прво утврди да ли је дјело уписано у репертоар одговарајуће **организације за колективно управљање ауторским и сродним правима**, чиме се знатно поједностављује поступак прибављања дозвола. Организације за колективно управљање ауторским и сродним правима обично дају разне врсте дозвола, за разне намјене и коришћења. Неке од њих, такође, дају дигиталне лиценце (види, такође, стр. 40-43).

Уколико ауторским или сродним правом не управља организација за колективно управљање ауторским и сродним правима, мораћете да директно контактирате са носиоцем ауторског или сродног права или његовим агентом. Лице које је наведено у обавјештењу о ауторском праву је вјероватно лице које је првобитни носилац ауторског права, међутим, током времена можда је дошло до преноса имовинских права у склопу ауторског или сродног права на друго лице. У земљама као што су Индија и Сједињене Америчке Државе, које имају систем добровољне регистрације

ауторског права, претрага националног регистра ауторских права би вам требало да омогући да утврдите ко је садашњи носилац ауторског или сродног права.

У случају писаног или музичког дјела, можете да контактирате са **издавачем или произвођачем записа дјела**, који је често носилац права на репродукцију материјала.

Због тога што може да постоји неколико “слојева” права, може да постоји и неколико различитих носилаца права од којих је појединачно потребно прибавити дозволе. На примјер, може да постоји издавач музичких дјела – за композицију, произвођач звучног записа - за музички запис, а често, такође, и интерпретатори.

Када се ради о важним лиценцама, препоручљиво је да се, прије него што се почне да преговара о условима уговора, прибави стручно мишљење, чак и када се лиценца првобитно нуди под тзв. стандардним условима. Компетентан стручњак за лиценце може да вам помогне да се уговори најбоље рјешење за ваше пословне потребе.

Уколико желите да користите неко дјело, потребна вам је дозвола носиоца ауторског права на то дјело. Аутори често преносе своја права на издавача или на организацију за управљање ауторским и сродним правима, који у њихово име преузимају остваривање имовинске користи од њихових дјела

Како ваша фирма може да умањи ризик од повреде права?

Судски поступак у вези с кршењем ауторског права може да буде скуп подухват. Сходно томе, било би мудро примијенити мјере које помажу да не дође до повреде права. Препоручује се сљедеће:

- Обезбиједите одговарајуће образовање за запослене у вашој фирми, тако да буду свјесни могућих импликација ауторскоправне заштите на њихова дјела и поступке;
- Прибавите писане дозволе или обезбиједите да се изврши пренос права када је то потребно, као и да особље буде упознато са обимом таквих дозвола или преноса права;
- На апарат који би могао да буде употријебљен за повреду ауторског права (као што су машине за фотокопирање, компјутери, CD и DVD рџилице) истакните јасно обавјештење да апарат не смије бити коришћен за кршење ауторског права;
- Изричито забраните запосленима да са Интернета на компјутере у канцеларији учитају било који материјал заштићен ауторским правима без одобрења и
- Ако ваша фирма често користи производе заштићене технолошким мјерама заштите, разрадите практичне мјере које ће обезбиједити да запослени не избјегавају технолошке мјере заштите без дозволе носилаца ауторског права, или да не пређу обим те дозволе.

Сваки привредни субјекат би требало да има свеобухватну политику за поштивање прописа у вези са ауторским правом, укључујући детаљне поступке за прибављање дозвола за ауторско право, који су прилагођени пословној дјелатности субјекта и његовим практичним потребама. Стварањем културе поштивања прописа који се односе на заштиту ауторског права у вашој фирми смањићете ризик од повреде ауторског права.

Кратка листа за првјеру

- **Повећајте заштиту ауторског права до највеће могуће мјере.** Региструјте ваша дјела код државне установе за ауторска права, која омогућује такву добровољну регистрацију ауторског права. Истакните обавијест о ауторском праву на ваша дјела. Употриједите алате за управљање дигиталним правима да бисте заштитили дигитална дјела.
- **Утврдите ко је носилац ауторског права.** Склопите писане уговоре са свим запосленима, независним извођачима и другим лицима, да бисте утврдили ко је носилац ауторског права на било ком дјелу створеном у вашој фирми.
- **Избјегните повреде права.** Ако ваш производ или услуга обухвата било који материјал који није у потпуности потекао из ваше фирме, распитајте се да ли вам је потребна дозвола за коришћење таквог материјала, а када јесте, претходно прибавите дозволу.
- Основно правило је да **извучете највише што можете из свог ауторског права.** Дајте дозволу за коришћење вашег права умјесто да та права продате. Дајте специфичне и рестриктивне дозволе како бисте сваку дозволу прилагодили конкретним потребама њеног корисника.

7. ОСТВАРИВАЊЕ АУТОРСКОГ ПРАВА

Када је ваше ауторско право повријеђено?

Сматра се да је свако лице које се без претходне дозволе носиоца ауторског права бави неком дјелатности за коју дозволу или забрану може да да само носилац ауторског права нарушило, односно „повриједило“ ауторско право.

Имовинска права могу бити повријеђена ако неко лице без одобрења:

- Изврши неку радњу за чије вршење само ви имате искључиво право;
- У неким земљама врши комерцијалну дјелатност у вези с дјелом којим се повређује право или обезбједи средства за производњу дјела којим се повређује право (нпр., продаја пиратске верзије CD-а) или
- У неким земљама увезе или посједује дјело којим се повређује право, уколико се то дјело не убраја у законски изузетак или ако није на други начин оправдано.

До повреде ауторског права може да дође чак и ако се користи само **дио** дјела. До повреде обично долази када се „знатан дио“, тј. важан, битан или препознатљив дио користи на један од начина резервисаних искључиво за носиоца **ауторског права**.

Дакле, важни су и квантитет и квалитет. Међутим, не постоји опште правило у погледу тога колики дио дјела може бити

коришћен а да се не повриједи ауторско право. Ово питање се утврђује у сваком конкретном случају, зависно од стварних чињеница и околности случаја.

До повреде **моралних права** може да дође:

- Ако се не признаје ваш допринос као аутора дјела или
- Ако је ваше дјело изложено потцјењивачком третману, или ако буде измијењено на начин којим би била нанесена штета вашој части и угледу.

До повреде права (ауторског или другог, независног права) може да дође и ако неко направи, увезе или се у комерцијалне сврхе бави уређајима помоћу којих се **избјегавају технолошке мјере заштите** које сте ви поставили ради заштите садржине вашег ауторског права од неовлашћеног коришћења. Осим тога, до повреде може да дође и ако неко **уклони или измијени информације о управљању правима** које сте истакли на дјелу које ужива ауторскоправну заштиту (види стр. 26).

Једним поступком могу да се поврије права више носилаца права. На примјер, ако се продају траке са емитованим емисијама, ради се о повреди права на емитовање дјела. Наравно, овим поступком би било повријеђено и ауторско право композитора музике и фирме за производњу звучних записа, која је произвела оригинални звучни запис. Сваки носилац права може да покрене посебан поступак за заштиту права.

Шта треба да урадите ако је вјероватно да ће ваша права бити повријеђена или су већ повријеђена?

Терет остваривања ауторског и сродних права пада, углавном, на носиоца права. На вама је да утврдите да ли је дошло до повреде ваших права и да одлучите које мјере би требало предузети за остваривање ваших права.

Адвокат, специјализован за ауторска права или адвокатска фирма која се бави ауторским правима може да вам обезбиједи информације о могућностима које су вам на располагању и помоћи вам да одлучите да ли хоћете да покренете судски поступак против прекршиоца, када и како ћете то урадити и коју врсту судског поступка ћете покренути, као и како да ријешите било који такав спор, на суду или на други начин. Обезбиједите да свака таква одлука буде у складу с вашом укупном пословном стратегијом и циљевима.

Уколико дође до повреде вашег ауторског права, можете, као прво, **да пошаљете писмо**

(које се зове „налог за обустављање радње“) наводном прекршиоцу, обавјештавајући га о могућем постојању повреде. Препоручљиво је да затражите помоћ адвоката када састављате ово писмо. У неким земљама, ако неко повриједи ваше ауторско право путем Интернета, можете да предузмете сљедеће:

- Пошаљете специјални налог о обустављању радње провајдеру интернетских услуга уз захтјев да спорну садржину уклони са интернетске странице или блокира приступ тој садржини (обавјештење и уклањање) или
- Обавијестите послужитеља интернетских услуга, који ће, заузврат, обавијестити своје кориснике о наводној повреди и тиме олакшати рјешавање проблема (приступ „обавјештење и обавјештење“).

Понекад је изненађење најбоља тактика.

Када прекршиоцу доставите обавјештење да полагете право на дјело, тиме можете да му дате могућност да сакрије или уништи доказ.

Ако сматрате да се ради о намјерној повреди права, а знате гдје се повреда обавља, у том случају можете да одлучите да се обратите суду без обавјештавања прекршиоца и тражите налог без саслушања супротне стране, на основу ког ће бити омогућен изненадан увиђај у просторијама прекршиоца и заплена релевантних доказа.

Судски поступак може да траје прилично дуго. Да бисте спријечили даљњу штету током тог времена, можете одмах да

предузмете мјере да зауставите дјелатност за коју сумњате да се њоме повређује ваше право и да спријечите да роба ком се повређује право уђе у трговинске токове. У већини земаља законом је омогућено да суд, прије доношења коначне одлуке, одреди привремену мјеру ком прекршиоцу може да наложи да прекине дјелатност ком повређује право и сачува релевантне доказе.

Покретање **судског поступка** против прекршиоца је препоручљиво само ако можете да докажете да сте носилац ауторског права на дјело, ако можете да докажете повреду ваших права и ако би вриједност успјеха у судском поступку надмашила трошкове самог поступка. Ради отклањања штетних посљедица насталих због повреде права, суд може да одреди да се плати одштета, судску забрану, налог за извјештај о поријеклу профита и да нареди предају робе ком се повређује право носилаца тог права. Прекршиоцу, такође, може бити наређено да открије идентитет трећих лица укључених у производњу и дистрибуцију робе којом се повређује право и информацију о њиховим дистрибуционим каналима. Осим тога, суд, на захтјев, може да наложи да се роба ком се повређује право уништи, без надокнаде.

На основу закона о ауторском праву, такође, може бити утврђена **кривична одговорност** за прављење примјерака дјела којима се повређује право или комерцијално пословање тим примјерцима. Кривична мјера за повреду права може бити новчана, па чак и затворска казна.

Да бисте **спријечили увоз пиратских производа**, потребно је да контактирате са државним царинским органима. Многе земље су увеле мјере за заштиту права интелектуалне својине на граници, захваљујући којима носиоци ауторског права и корисници дозвола могу да захтијевају да се роба за коју се сумња да је пиратска, односно фалсификована, задржи.

Које су могућности да без обраћања суду ријешите случај повређивања ауторског права?

У многим случајевима дјелотворан начин поступања у случају повређивања је **арбитража или медијација**. Арбитража, обично, има предност зато што је мање формална, што представља краћи и јефтинији поступак од судског поступка и што се арбитражна одлука може лакше да изврши на међународном нивоу. Предност арбитраже и медијације је у томе што стране у спору задржавају контролу над поступком рјешавања спора. Као такве, оне могу да помогну да се заштите добри пословни односи с другим привредним субјектима с којима би ваше предузеће можда жељело да настави сарадњу, или закључи нове лиценцне уговоре, или уговоре о унакрсном лиценцирању у будућности. Уопштено, добра је пракса да се у лиценци уговор укључе клаузуле о медијацији, односно арбитражи. Више података можете да нађете на интернетској страници Центра за арбитражу и медијацију WIPO-а чија је адреса: *arbiter.wipo.int/center/index.html*.

Анех I.

Корисне интернетске повезнице

Свјетска организација за интелектуалну својину (WIPO): www.wipo.int

Одјељење WIPO-а за мала и средња предузећа: www.wipo.int/sme/en/

Интернетска страница WIPO-а о ауторском и сродним правима:
www.wipo.int/copyright/en/index.html

Интернетска страница WIPO-а о остваривању права: www.wipo.int/enforcement/en/index.html

За куповину издања у електронској библиотеци WIPO-а: www.wipo.int/ebookshop.
Ту ћете наћи:

- Приручник за лиценцирање ауторског и сродних права, издање број 897
- Колективно управљање ауторским и сродним правима, издање број 855

За читавање бесплатних публикација: www.wipo.int/publications. Ту ћете наћи:

- Разумијевање ауторског и сродних права, публикација број 909
- Од умјетника до публике: Које користи имају ствараоци и корисници од ауторског и сродних права и система колективног управљања ауторским и сродним правима, публикација број 922
- Колективно управљање ауторским и сродним правима у репрографији, публикација број 924

Директоријум националних управа за ауторска права: www.wipo.int/news/en/links/addresses/cr/index.html

Међународне невладине организације

Међународни биро удружења за управљање правима производње механичких записа и репродукције (BIEM; акроним је настао од првобитног француског назива): www.biem.org

Удружење за пословни софтвер (BSA): www.bsa.org

Међународна конфедерација удружења аутора и композитора (CISAC - акроним настао од француског назива): www.cisac.org

Међународна федерација удружења филмских продуцената (FIAPF); акроним настао од француског назива): www.fiapf.org

Међународна федерација организација за права репродукције (IFRRO): www.ifrro.org

Међународна федерација фонограмске индустрије (IFPI): www.ifpi.org

Удружење независних музичких продуцентских компанија (IMPALA): www.impalosite.org

Удружење независних издавача (IPA): www.ipa-uir.org

Удружење софтверске и информационе индустрије (SIIA): www.sii.net

Анекс II

Интернетске адресе националних управа за ауторско и сродна права

Алжир	www.onda@wissal.dz
Андора	www.ompa.ad
Аргентина	www2.jus.gov.ar/minjus/ssjyal/autor
Аустралија	www.ag.gov.au
Барбадос	www.caipo.gov.bb
Бјелорусија	vkudashov@belpatent.gin.by
Белизе	www.belipo/bz
Босна и Херцеговина	www.bih.nat.ba/zsmp
Бразил	www.minc.gov.br
Чешка	www.mkcr.cz
Данска	www.kum.dk
Ел Салвадор	www.cnr.gob.sv
Филипини	ipophil.gov.ph
Финска	www.minedu.fi
Грузија	www.global-erty.net/saqpatenti
Хрватска	www.dziv.hr
Индија	copyright.gov.in
Индонезија	www.dgip.go.id
Ирска	www.entemp.ie
Исланд	www.ministryofeducation.is
Канада	cipo.gc.ca
Кина: Хонг Конг (САР)	www.info.gov.hk/ipd
Колумбија	www.derautor.gov.co
Киргистан	www.krygyzpatent.kg
Латвија	www.km.gov.lv
Либанон	www.economy.gov.lb
Литва	www.muza.lt
Луксембург	www.etat.lu/EC
Малезија	mipc.gov.my
Мексико	www.sep.gob.mx/wb2/sep/sep_459_indautor
Монако	www.european-patent-office.org/patlib/country/monaco

Монголија	www.ipom.mn
Нигер	www.bnda.ne.wipo.net
Норвешка	www.dep.no/kd/
Нови Зеланд	www.med.govt.nz
Перу	www.indecopi.gob.pe
Република Кореја	www.mct.go.kr/english
Руска Федерација	www.rupto.ru
Сингапур	www.gov.sg/minlaw/ipos
	www.upoc.zob.cz/
Сједињене Америчке Државе	www.loc.gov/copyright
Словачка	www.culture.gov.sk
Словенија	www.sipo.mzt.si/
Шпанија	www.mcu.es/Propiedad_Intelectual/indice.html
Швајцарска	www.ige.ch
Тајланд	www.ipthailand.org
Турска	www.kultur.gov.tr
Уједињено Краљевство	www.patent.gov.uk
Украјина	www.sdip.gov.ua
	www.uacrr.kiev.ua

Напомена:

Ажуриране информације можете да пронађете на страници www.wipo.int/directory

Анекс III

Резиме главних међународних уговора у вези са ауторским и сродним правима

Бернска конвенција о заштити књижевних и умјетничких дјела (Бернска конвенција) (1886)

Бернска конвенција је главни међународни уговор о ауторском праву. Бернском конвенцијом је, између осталог, успостављено правило „националног третмана“, што значи да у свакој земљи страни аутори уживају иста права као и домаћи аутори. Конвенција је тренутно на снази у 162 земље. Попис уговорних страна и цјелокупан текст Конвенције могу да се нађу на адреси: www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/index.html.

Међународна конвенција о заштити интерпретатора, произвођача фонограма и организација за радио-дифузију (Римска конвенција) (1961)

Римском конвенцијом заштита се проширује на сродна права: интерпретатори остварују права на своја извођења, произвођачи фонограма на своје звучне записе, а радијске и телевизијске организације на своје емитоване програме. Осамдесет три земље су тренутно потписнице ове конвенције. Попис уговорних страна и цјелокупан текст Конвенције може да се нађе на адреси: www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/index/html.

Конвенција о заштити произвођача фонограма од неовлашћеног умножавања њихових фонограма (Конвенција о фонограмима) (1971)

Конвенцијом о фонограмима утврђена је обавеза сваке државе потписнице да штити произвођаче фонограма који су држављани неке друге државе потписнице од производње копија без сагласности произвођача, од увоза таквих копија, када је сврха производње или увоза тих копија дистрибуција јавности, као и од дистрибуције таквих копија јавности. „Фонограм“ значи искључиво звучни запис (тј. тај запис не садржи, на примјер, филмске тонске траке или видео-касете) без обзира на облик (диск, трака или друго). Конвенција је тренутно на снази у 75 земаља. Попис уговорних страна и цјелокупан текст Конвенције могу да се нађу на: www.wipo.int/treaties/en/ip/phonograms/index.html.

Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (Споразум TRIPS)(1994)

С настојањем да се међународна трговина хармонизује дјелотворном и одговарајућом заштитом права интелектуалне својине, направљен је Споразум TRIPS да би се обезбиједили одговарајући стандарди и принципи у погледу расположивости, обима и коришћења трговинских аспеката права интелектуалне својине. У исто вријеме, овим споразумом се утврђују средства за остваривање тих права. Споразум TRIPS је обавезан за свих 149 чланица Свјетске трговинске организације. Текст може да се нађе на интернетској страници Свјетске трговинске организације: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.doc.

Уговор WIPO-а о ауторском праву (WCT) и Уговор WIPO-а о извођењима и фонограмима (WPPT) (1996)

Уговор WIPO-а о ауторском праву и Уговор WIPO-а о извођењима и фонограмима закључени су 1996. с циљем прилагођавања заштите права аутора, интерпретатора и произвођача фонограма изазовима које доноси настанак дигиталног свијета. Уговор о ауторском праву је додатак Бернској конвенцији о заштити књижевних и умјетничких дјела, а њиме се одредбе Бернске конвенције прилагођавају новим условима информационог друштва. То, прије свега, значи да се све одредбе Бернске конвенције примјењују *mutatis mutandis* на дигитално окружење. То, такође, значи да све потписнице Уговора о ауторском праву морају да испуњавају материјалне одредбе Бернске конвенције без обзира на то да ли су потписнице саме Бернске конвенције или не. Уговором о ауторском праву проширена су права аутора у вези с њиховим дјелима, тако што су им дата три искључива права, тј:

- право да одобре или забране дистрибуцију јавности оригиналних дјела или њихових примјерака путем продаје или на други начин (право дистрибуције);
- право да одобре или забране давање у закуп, у комерцијалне сврхе, компјутерских програма, кинематографских дјела (ако је такво давање у закуп у комерцијалне сврхе довело до распрострањеног умножавања тих дјела, чиме је нанесена битна штета искључивом праву репродукције) или дјела отјеловљених у фонограмима (право давања у закуп) и
- право да одобре или забране саопштавање јавности сопствених оригиналних дјела или њихових примјерака, жичним или бежичним путем, укључујући чињење њихових дјела доступним јавности, тако да представници јавности могу да приступе тим дјелима с мјеста и у вријеме које лично изабере (право на саопштавање јавности).

Уговор WIPO-а о ауторском праву је ступио на снагу 6. марта 2002. а до сада га је потписало око 59 земаља (види: www.wipo.int/treaties/en/ip/wct/index.html).

За разлику од Уговора о ауторском праву, Уговор о извођењима и фонограмима тиче се носилаца сродних права, а његов циљ је међународна хармонизација заштите за интерпретаторе и произвођаче фонограма у информатичком друштву. Међутим, он се не односи на аудио-визуелна извођења. Уговором о извођењима и фонограмима углавном се штите економски интереси и права личности интерпретатора (глумаца, пјевача, музичара итд.) у вези с њиховим извођењима, без обзира на то да ли су забиљежена на фонограмима. Овим уговором такођер се помаже физичким и правним лицима која преузму иницијативу и одговорна су за биљежење звука. Овим уговором се носиоцима права дају сљедећа искључива права:

- право да одобре или забране директну или индиректну репродукцију фонограма (право на репродукцију);
- право да одобре или забране чињење доступним јавности оригинала или примјерака фонограма путем продаје или други пренос својине (право дистрибуције);
- право да одобре или забране давање у закуп јавности оригинала или примјерака фонограма (право на давање у закуп) у комерцијалне сврхе и
- право да одобре или забране чињење доступним јавности, жичаним или бежичним путем, било ког извођења забиљеженог на фонограму, тако да представници јавности могу да приступе забиљеженом извођењу с мјеста и у вријеме које лично изабере, на примјер, путем услуге по захтјеву (право стављања на увид јавности).

У погледу извођења уживо, тј. оних који нису забиљежени на фонограму, Уговором о извођењима и фонограмима интерпретаторима се, такође, даје искључиво право да одобре:

- емитовање за јавност,
- саопштавање јавности и
- биљежење (само звука).

Уговор о извођењима и фонограмима ступио је на снагу 20. маја 2002. За сада је 58 држава потписало овај уговор (види: www.wipo.int/treaties/en/ip/wppt/index.html).

Конвенција о кибернетичком криминалу (2001)

Конвенција о кибернетичком криминалу, коју је сачинио Савјет Европе, утврђује заједничку кривичну политику с циљем заштите друштва од кибернетичког криминала. То је први међународни уговор о кривичним дјелима која се врше путем Интернета и других компјутерских мрежа, који се посебно бави повредама ауторског права, преваром у вези с компјутерима, дјечијом порнографијом и кршењем безбједности мреже. Конвенција, такође, садржи низ овлашћења и поступака, као што су претраживање компјутерских мрежа и пресретање. Комплетан текст може да се нађе на: conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/185.html.

Директива о ауторском праву (2001)

Директивом Европске заједнице о хармонизацији одређених аспеката ауторског и сродних права у информационом друштву усклађују се права у одређеним кључним областима, прије свега ради одговора на изазов који постављају Интернет, е-трговина и, уопште, дигитална технологија. Она се, такође, бави изузецима од ових права и законском заштитом технолошких аспеката система за управљање правима.

Анекс IV

Попис земаља потписница Бернске конвенције о заштити књижевних и умјетничких дјела (стање 16. јуна 2006)

Албанија	Зеленортска Острва	Естонија
Алжир	Централна Афричка Република	Фиџи
Андора	Чад	Финска
Антигва и Барбуда	Чиле	Француска
Аргентина	Кина	Габон
Јерменија	Колумбија	Гамбија
Аустралија	Коморска Острва	Грузија
Аустрија	Конго	Немачка
Азарбејхан	Костарика	Гана
Бахами	Обала Слоноваче	Грчка
Бахеин	Хрватска	Гренада
Бангладеш	Куба	Гватемала
Барбадос	Кипар	Гвинеја
Белорусија	Република Чешка	Гвинеја-Бисао
Белгија	Демократска Народна Република Кореја	Гвајана
Белиз	Демократска Република Конго	Хаити
Бенин	Данска	Света Столица
Бутан	Џибути	Хондурас
Боливија	Доминика	Мађарска
Босна и Херцеговина	Доминиканска Република	Исланд
Боцвана	Еквадор	Индија
Бразил	Египат	Индонезија
Брунеи Дарасалем	Ел Салвадор	Ирска
Бугарска	Екваторијална Гвинеја	Израел
Буркина Фасо		Италија
Камерун		Јамајка
Канада		Јапан

Јордан	Нигер	Судан
Казахстан	Нигерија	Суринам
Кенија	Норвешка	Свазиланд
Киргистан	Оман	Шведска
Летонија	Пакистан	Швајцарска
Либан	Панама	Сиријска Арапска Република
Лесото	Парагвај	Таџикистан
Либериа	Перу	Тајланд
Либијска Арапска Џамахирија	Филипини	Бивша Југословенска Република Македонија
Лихтенштајн	Пољска	Того
Литванија	Португалија	Тонга
Луксембург	Катар	Тринидад и Тобаго
Мадагаскар	Република Кореја	Тунис
Малави	Република Молдавија	Турска
Малезија	Румунија	Украјина
Мали	Руска Федерација	Уједињени Арапски Емирати
Малта	Руанда	Уједињено Краљевство
Мауританија	Сент Китс и Невис	Уједињена Република Танзанија
Маурицијус	Сент Луција	Сједињене Америчке Државе
Мексико	Сент Винсент и Гренадини	Уругвај
Микронезија (Федералне Државе)	Саудијска Арабија	Узбекистан
Монако	Самоа	Венецуела
Монголија	Сенегал	Вијетнам
Мароко	Србија	Замбија
Намибија	Сингапур	Зимбабве
Непал	Словачка	(Укупно 162 државе)
Низоземска	Словенија	
Нови Зеланд	Јужна Африка	
Никарагва	Шпанија	
	Шри Ланка	

Напомена:

Ажуриране информације можете да пронађете на страници www.wipo.int/treaties/en/ip/berne.

Приручници из едиције „Примјена интелектуалне својине у пословању“:

1. Како се ствара жиг: Увод у жигове за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 900
2. Допадљив изглед: Увод у индустријски дизајн за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 498
3. Изумјети будућност: Увод у патенте за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 917
4. Креативни израз: Увод у ауторско и сродна права за мала и средња предузећа. Публикација WIPO-а број 918

Све публикације могу да се нађу у е-библиотеци WIPO-а на адреси:
www.wipo.int/ebookshop

Друге публикације на тему интелектуалне својине доступне су на:
www.wipo.int/sme/en/i
www.wipo.int/sme/en/documents/wipo_sme_newsletter.html

Напомена: Информације садржане у овом приручнику нису замјена за стручне правне савјете. Његов главни циљ је пружање основних информација.

*Институт за интелектуалну својину © 2008
Оригинално издање на енглеском језику - WIPO © 2006
Без писане дозволе носиоца ауторског права ниједан дио ове публикације не може да буде умножен, нити емитован ни у једном облику, нити било којим средством, електронским или механичким, осим на законом прописан начин.*

Ово издање је преведено и штампано уз изричиту претходну дозволу Свјетске организације за интелектуалну својину (WIPO), власника ауторског права, на основу изворне верзије на енглеском језику која је доступна на www.wipo.int/sme/en/documents/guides/. WIPO не преузима ни моралну ни материјалну одговорност за тачност пријевода или било коју другу адаптацију овог издања.

Сва одговорност је на Институту за интелектуалну својину БиХ.